

Elementul slav vechi din lexicul dialectului istroromân

Vasile FRĂȚILĂ

Universitatea de Vest, Timișoara

Considerații preliminare

Cea mai importantă influență externă asupra limbii române este cea slavă, în cadrul căreia se pot stabili cel puțin două straturi: unul slav vechi, exercitat spre sfârșitul românei comune și altul, mai nou, după despărțirea străromânei în dialectele actuale (dacoromân, aromân, meglenoromân și istroromân).

După cum se știe, migrația popoarelor i-a cuprins și pe slavi, migrație ce i-a împins spre vest pînă la Vistula și Oder/ Elba, spre nord, pînă la Marea Baltică, iar spre sud, pînă în Peninsula Balcanică. Slavii care s-au îndreptat spre sud au urmat în drumul lor două direcții: una prin Moldova, Dobrogea și Muntenia în partea răsăriteană a Peninsulei Balcanice (ramura bulgaro-macedoneană, secolele VI-VII), a doua, pe la nord de Carpați (pe valea Tisei) prin Cîmpia Panonică, a ajuns pînă la Marea Adriatică (ramura sîrbo-croată și slovenă). Slavii care s-au așezat în Dacia, așa numiții *sclavini* (șchei), minoritari în comparație cu populația băștinașă romanizată, în urma unui proces de bilingvism îndelungat, au fost românizați, după toate probabilitățile în jurul secolelor XI-XII (Petrovici 1943: 267; Rosetti 1978: 295-297; Mihăilă 1973: 9-15; Pătruț 1974: 101-123; Ivănescu 1980: 280). Așezarea slavilor în Peninsula Balcanică a provocat, pe de o parte, deplasarea unor români din teritoriul lor de formare și constituirea dialectelor românești, iar pe de alta, a dus la slavizarea unei părți a românilor în special a celor care s-au ocupat cu agricultura și erau mai legați de pămînt.

În ceea ce privește vechimea influenței slave asupra limbii române, păreri lingviștilor nu converg. După unii cercetători (Densusianu 1961: 159-287; Petrovici 1943: 233-277; Rosetti 1978: 293-353; Mihăilă 1960), raporturile lingvistice româno-slave au început în secolele VI-VII. După Pușcariu (1940: 277-309), elementele slave vechi au intrat în limba română în secolele VIII-IX, după Bărbulescu (1929), abia în secolul X. Ivănescu 1980: 281 repartizează influența slavă în două perioade distincte: prima, mai ales, după anul 850 pînă în secolul al X-lea, a doua în secolele X-XI. După Pătruț (1969: 239; idem, 1974: 101-123), limita inferioară a relațiilor lingvistice slavo-române nu poate fi anterioară secolului IX. Faptul acesta este demonstrat de schimbările fonetice ce au avut loc pe teritoriul slav, schimbări reflectate de împrumuturile făcute de română. Așa, de exemplu, începutul pătrunderii elementelor slave bulgărești în limba română este posterior apariției vocalei *o* (< *ǫ*) [= *a* scurt] în sistemul vocalic slav, datorită faptului că împrumuturile românești din toate cele patru dialecte, prezintă numai stadiul *o* sau, prin diftongare, *oa*, și nu stadiul anterior *a* (fost *a* scurt): dr., ir. *clopot*, ar., megl. *clopot*, dr., ar., megl. *coasă*, ir. *cosă* (< r. c. **coasă*), dr., ar., megl., ir. *coș*, dr., ar.,

megl. *gol*, ir. *go* (< r. c. **gol*), dr. *lopată*, ir. *lopâta/ lopâte*, ar., megl. *lupată* [cu *o* neacc. > *u*], dr., ar., megl. *poală*, dr. *stog* < bg. *klopot, kosa, koš, gol, lopata, pola, stog* (Pătruț 1974: 110-111)¹.

Un alt fenomen foarte important pentru fonetica istorică a limbilor slave, care a avut loc la începutul secolului al IX-lea, îl reprezintă evoluția grupurilor *tart, tert, telt* prin metateză în limbile slave de sud (ca și în cele de vest). Împrumturile românești reflectă și ele stadiul mai nou, cel cu metateză: cf. dr., ar., megl. *brazdă*, ir. *brâzda*, dr., ar., megl. *prag*, ir. *prâg/ prâg*. Tot o dată târzie pentru începutul influenței slave asupra limbii române îl reprezintă dispariția ierilor slavi (în poziție slabă): cf. dr. *mîrșav*, ir. *mărșav/ mîrșav* (< v. sl. *mrŭšavŭ*), ir. *zmunti* ‘a (se) amei’ (< v. sl. *sŭmŭtiti*)², dr., ar., megl., ir. *coșniță* (< v. sl. *košnica*), fenomen ce a avut loc aproximativ în secolul al IX-lea.

După unii învățați (Rosetti 1978, Mihăilă 1960) aspectul relativ nou al unor cuvinte de origine slavă veche a fost readaptat la pronunția slavă curentă.

În orice caz însă, existența unor împrumuturi slave înainte de secolele VIII-IX nu poate fi demonstrată cu argumente lingvistice (vezi și Ilea-Pamfil 1978: 88-98; Frățilă 2009: 191-205).

Dintre dialectele românești, cel istroromân a suferit cea mai puternică influență slavă. Și în istroromână se pot delimita tot două straturi: unul slav vechi și altul, mai recent, caracterizat spre deosebire de celelalte dialecte prin trăsături specifice sud-slavei occidentale (mai ales de proveniență (sîrbo)croată dialectală (istriană)), uneori și prin trăsături sîrbocroate comune literare (Petrovici 1967: 11).

Pentru delimitarea celor două straturi (uneori destul de greu de făcut), lingviștii au recurs la diferite criterii: geografic, fonetic, funcțional, semantic.

Avînd în vedere criteriul geografic, s-a constatat că, de obicei, împrumturile din prima categorie se găsesc, în afară de istroromână, și în celelalte două dialecte sud-dunărene (în aromână și meglenoromână), iar în dacoromână ele sînt generale.

Printre fenomenele fonetice care separă sud-slava occidentală de sud-slava orientală se numără:

1. Tratatamentul diferit al lui *o* nazal (provenit din slavul comun **ŏ*): în partea apuseană a Peninsulei Balcanice acesta este redat prin *u*, pe cînd în aria orientală îi corespunde o vocală mediană nerotunjită de tipul lui *ă* bulgăresc (sau românesc), devenită, pe alocurea, *a* sau *o* (o dechis). Astfel, sl. com. **rŏka* ‘mînă’ a devenit în aria occidentală, în sîrbă și croată *ruka* (în slovenă *roka*), iar în aria orientală (în bulgară) *răka* (în macedoneană *raka*). Înaintea denazalizării vocalelor nazale

¹ Unele dintre exemplele istroromâne de mai sus dar și din aromână și meglenoromână au fost completate de noi.

² Cf. și dr. *a (se) sminti* ‘a-și pierde judecata datorită unei boli mintale, a se aliena, a înnebuni, a se scrînti’ (< v. sl. *sŭmęstiti, sŭmęstitŏ*).

(întimplată în mai toate limbile slave: în rusă, în ucraineană, în cehă etc.), în aria sud-slavă orientală trebuie presupusă existența unui *ǎ* nazal (Petrovici 1967: 14).

În ceea ce privește vocala nazală *ǫ* (provenită din sl. com. **ǫ*), româna prezintă două tratamente: *un/ um: scump* (< sl. *skǫpǔ*), *muncă* (< sl. *mǫka*), respectiv *în/ îm: crîng* (< sl. *krǫgǔ*), *osîndi* (< sl. *osǫditi*), reflectînd stadii diferite de împrumut: primele sînt mai vechi, corespunzînd stadiului bulgar *ǫ* (*o* nazal), celelalte, mai tîrzii, corespunzînd unui *ǎ* (*ǎ* nazal), fenomen ce a avut loc aproximativ în secolul XI.

Și unele elemente slave vechi pătrunse în istroromână reflectă cele două stadii: cf. ir. *dobîndi* (< sl. *dobyti, dobǫdǫ*), *tîmp* (< sl. *tǫpǔ*), *gîndi* ‘a se lamenta, a se tîngui, a plînge’ (< sl. *gǫditi*), *nerînci* ‘a încredința’ (< sl. *narǫčiti*), *odlînți* ‘a separa, a (se) decide’ (< sl. *otǫčiti*), *osîndi* ‘a condamna’ (< sl. *osǫditi*), *posîndi* ‘a împrumuta’ (< sl. *posǫditi*), *potînji* ‘a plînge’ (< sl. *potǫžiti*), *sîndeț* ‘judecător’ (< sl. *sǫdici*), *sîndi* ‘a judeca’ (< sl. *sǫditi*), *tînji* ‘a da în judecată’ (< sl. *tǫžiti*), *zrînji* (în sud cu transformarea lui *č* în *ț*) ‘a transmite’ (< sl. *izrǫčiti*, cf. scr. *izručiti* ‘idem’) (Petrovici 1967: 14).

Celălalt stadiu (*un/ um*), în care încă se menținea nazala, este reprezentat în istroromână de *grumbo* ‘urît’ (< sl. *grǫbǔ*), *undiță* (alături de *udiță*) (< sl. *ǫdica*), *munči* ‘a se chinui’ (< sl. *mǫčiti*), *pomunți* ‘a înnebuni’ (< sl. *pomǫtiti*), *zmunți* ‘a (se) ameuți’ (< sl. *sǫmǫtiti*)³.

2. Tot stratului vechi slav îi aparțin și elementele în care *iusul* mic (redat prin *ę*) devine în româna comună *in/ im/ îm*: cf. ir. *păminte* ‘inteligentă’ (< sl. *pameŋti*) și *rînd* (rom. com. **rind*) (< sl. *ređŋti*). Evoluția *i > î (i)* în *rînd* s-a petrecut datorită rolului velarizator al lui *r* inițial ca în dr. *ripă* (< lat. *ripa*), *rîd* (< *rideo*), cf. ir. *îrpă* (cu metateză) ‘piatră’, ir. *me îrdi* ‘(mă) rîd’, dintr-un mai vechi **ripa*, **rîdu* (Petrovici 1967: 15).

3. Stratului vechi slav îi aparțin, de asemenea, elementele istroromâne în care *ierul* moale neintens (*ĭ*) este reprezentat prin *e* (ca în bulgară) și nu prin *a*, cum se întîmplă în sîrbocroată: *mîrteț* ‘mort’ (< sl. *mrtvĭci*), *oțet* (< sl. *ocĭtŋ*), *oves* (< sl. *ovĭsŋ*), *sîndeț* (< sl. *sǫdĭci*), *udoveț* ‘văduv’ (< sl. *vĭdovĭci*) spre deosebire de scr. *mĭrtvac*, *ȍcat*, *ȍvas*, *sȕdac*, *udȍvac*.

Semnificativă pentru originea sud-slavă orientală a termenilor istroromâni de mai sus în care *ierul* moale este redat prin *e* este și forma *sîndeț* (< sl. *sǫdĭci*) în care *ǫ* este redat prin *în* și nu prin *u* ca în scr. *sudac*.

4. Tot Petrovici (1967: 15) arată că *ierul* dur din slavă a devenit în istroromână în mod obișnuit *î: bîț* ‘băț; ciocan’ (< sl. *bŋtŋ*). În ir. *dobitoc* (< v. sl. *dobyŋŋkŋ*) *ierul* dur intens a fost redat prin *o* ca în dacoromână (cf. și bg. *dobitāk*, v. bg. *dobyŋŋkŋ*) și nu prin *a* ca cr. *dobitak*. În unele împrumuturi în ir. de sud *ierul* dur a fost redat prin *a*: *mah* ‘mușchi (vegetal)’ (< scr. *măh* < sl. com. **mŋxŋ*).

³ Să aparțină aceluiași strat și ir. *nemunți* ‘a îndemna’, înregistrat de Cantemir 172?

5. În româna comună *iat*-ul slav (*ě*) este redat prin diftongul *ea*, care, în istroromână, în unele cuvinte, este redat printr-o vocală anterioară foarte deschisă, realizată deseori ca un diftong de tipul *ĕä*, *ĕâ* vocală, pe care, afirmă Petrovici (1967: 16), ar nota-o *ă*⁴. Trebuie spus că slavul vechi *ě* în sîrbocroată a devenit *e* (în graiurile ikaviene *i*): ir. *desîn*, fem. *desna* „drept (despre mîină)” (< scr. *desan*, *desna*), *obed* „prînz” (< scr. *obed*), respectiv *diver* ‘fratele soțului’ (< scr. ikavian *diver*), *miseț* ‘lună calendaristică’ (scr. ikavian *miscet*) etc.

Dintre elementele slave vechi intrate în istroromână care reflectă fenomenul amintit mai sus, Petrovici (1967: 16) le enumeră pe următoarele: *besădă* ‘cuvînt, vorbă’, dr. *besadā* (< sl. *besěda*); *nevastă* ‘logodnică, soția fratelui, noră’, dr. *nevastā*, ar., megl. *niveastă* (< sl. *nevěsta*); *țapă*, dr. *țeapă* (reg. *țapă*) (cf. sl. *cěpati*); *vără* ‘credință’ (< sl. *věra*); *vrăme*, dr. *vreme*, mai vechi *vrĕame* (< sl. *vrěme*).

6. Un ultim fenomen fonetic care ar reflecta tratament sud-slav oriental în istroromână îl reprezintă grupul slav comun **kt'* devenit *št*, în cuvîntul *prașt'e*, căruia în dr. îi corespunde *prašt'ie*, în ar. *praște*, *proaște*, în megl. *praști* (< sud-sl. oriental *prašta*)⁵.

Criteriilor de mai sus, geografic și fonetic, Mihăilă 1982: 60 îi adaugă și criteriul derivativ, prin care se menționează că anumite afixe sînt specifice limbilor slave sudice, în speță slavei vechi, respectiv bulgarei, sau întrebuițate cu precădere în aceste limbi, ca de exemplu prefixul *iz-* sau sufixul *-ica* > rom. *-iță*.

Criteriul semantic ne arată că unele cuvinte slave vechi pătrunse în româna comună prezintă un semantism slavo-bulgar, uneori slav sudic, în genere, și nu slav estic sau vestic. Un număr important de împrumuturi vechi „au o gamă de sensuri mai bogată decît cele pătrunse mai tîrziu în limba română, fie că acestea coincid cu cele din slava veche (bulgara veche) și bulgara actuală, fie că prezintă inovații atît de îndepărtate de prototip, încît trebuie să presupunem o lungă evoluție a lor în limba română” (Mihăilă 1982: 60).

De criteriul semantic, subliniază Mihăilă, este strîns legat cel onomasiologic, completat pe plan extralingvistic de cel cultural-istoric care ne învață că elementele pătrunse în epoca veche aparțin anumitor sfere semantice deosebite de cele pătrunse prin scris sau într-o epocă ulterioară.

Luînd drept criteriu răspîndirea teritorială a împrumuturilor slave vechi efectuate în timpul românei comune, Mihăilă (1983: 43-53) le clasifică în trei categorii: 1. cuvinte prezente atît în dacoromână (eventual, și în istroromână), cît și în aromână (eventual și în meglenoromână, respectiv numai în acest dialect) avînd

⁴ Dianich 2011 notează pentru graiul din Bărșcina diftongul *ea*.

⁵ Megl. *niveastă* și *praști* au fost adăugate de noi [V. F.]. Menționăm că și după Arvinte 1969: 5-18; idem 2006:52-62, elementele slave vechi ale limbii române reflectă un tratament sud-slav răsăritean [*în (îm)* < sl. *ō*, *ea* < v. sl. *ō*, *ra (rea)* < v. sl. *ol*, *or (er)*, bg. *'t*, *'d* < sl. com. **ti* (**kti*), **dj* etc.] și nu sud-slav apusean, aceasta constituind „o dovadă că populația românească de la sudul și de la nordul Dunării a venit în contact cu strămoșii *bulgarilor* și nu cu ai *sîrbocroașilor*”. (p. 15; respectiv 62).

forme și sensuri identice sau apropiate în toate cele patru dialecte; 2. împrumuturi „zonale”, aparținând atât dacoromânei cât și istroromânei și având aceleași caracteristici cu cele din prima categorie; 3. împrumuturi specifice numai dacoromânei (respectiv numai unuia dintre dialectele sud-dunărene).

Referindu-se la termenii din prima categorie Mihăilă subliniază că o primă listă (incompletă, conținând 76 de cuvinte) a lexemelor de origine slavă veche, comune dacoromânei, aromânei și meglenoromânei a întocmit Capidan (1925). Parțial termenii din lista lui Capidan au fost citați și de Rosetti (1978: 320-324) și de Mihăilă (1960: 13-217). O listă mult mai bogată cuprinzând 227 de cuvinte dintre care 42 lipsesc din dacoromână, dar care include și termeni mai noi, ulteriori secolelor IX-XI (parțial XII), a realizat Scărlătoiu (1980)⁶.

Împrumuturilor „zonale” care fac parte din a doua categorie stabilită de Mihăilă, mai exact celor aparținând dacoromânei și istroromânei, un studiu special le-a dedicat Mihăilă (1980: 431-434), iar celor specifice numai dacoromânei le-a consacrat un studiu monografic același regretat lingvist bucureștean (Mihăilă 1960). Studii care să aibă în vedere împrumuturile vechi slave din unul din dialectele românești sud-dunărene ne-au lăsat Capidan (1925) și Scărlătoiu (1980) – pentru aromână, Petrovici (1967: 11-19) și Scărlătoiu (1989), pentru istroromână, respectiv Scărlătoiu (1985-1990) - pentru meglenoromână.

După Mihăilă (1983: 43-53), în româna comună au pătruns circa 250 (mai exact 246) de cuvinte slave vechi. Având în vedere trăsăturile lor fonetice, ele au fost datate aproximativ în secolele IX-XI (parțial XII), când slavii din stînga Dunării, în urma unui proces de bilingvism îndelungat, au fost asimilați de populația românească. Cam în aceeași perioadă a avut loc, după el, și separarea grupului dialectal dacoromân-istroromân de cel aromân-meglenoromân, așa încît o serie de cuvinte slave vechi au pătruns independent în fiecare din aceste grupuri dialectale sau în fiecare dialect în parte.

Cele 246 de cuvinte aparțin, din punct de vedere morfologic, următoarelor clase: substantiv (182), verb (42), adjectiv (20), adverb (2). Ele au pătruns concomitent în nordul și în sudul Dunării și se găsesc atât în dacoromână (adeseori și în istroromână), cât și în aromână și meglenoromână (uneori numai în aromână sau numai în meglenoromână).

După o examinare atentă făcută de noi, lista întocmită de Mihăilă cuprinde 90 de termeni pe care istroromâna îi are în comun cu dacoromâna și cu unul sau cu două dialecte românești sud-dunărene. La aceștia trebuie adăugați cei 51 de termeni pe care istroromâna îi are în comun numai cu dacoromâna (vezi Mihăilă 1980: 431-434). Așadar, numărul total al termenilor istroromâni de origine slavă veche stabiliți de Mihăilă se ridică la 140 sau 141.

Beneficiind de surse mai noi de informare, apărute după 1983, cînd apare studiul lui Mihăilă, dar, mai ales, datorită faptului că Scărlătoiu (1989) înțelege prin

⁶ Vezi Mihăilă 1983: 41, nota 2.

vechi slav nu numai împrumutul popular realizat în epoca românei comune, ci și mai târziu „în perioada unor contacte interdialectale stabilite în aria sud-dunăreană între două (mai rar trei) dialecte românești” (p. 242), cercetătoarea bucureșteană ridică numărul acestora la cifra 358. Numărul elementelor slave vechi pătrunse în istroromână este îngroșat și prin introducerea în această categorie a unor termeni slavoni, care, după toate probabilitățile, crede Scărlătoiu (1989: 242) vor fi fost receptați „tot pe cale culturală și în istroromână, în epoca în care contactele cu dacoromâna erau încă puternice”. Pe lângă acestea, Scărlătoiu trece printre elementele slave vechi din istroromână și o serie de cuvinte comune cu unul, două sau trei dialecte românești a căror formă a suferit modificări sub presiunea sistemică a limbilor învecinate, mai ales croate, pe care le interpretează ca „reamenajări” fonetice și nu ca împrumuturi noi din croată sau slovenă. Așa ar fi cazul cuvântului ir. *mrija* (o formă croată ikaviană), care în toate celelalte dialecte românești are forma *mreajă* (< v. sl. *mrěža*). Desigur, numărul exemplurilor de acest fel poate fi înmuțit: ir. *gusca* (< cr. *guska*) față de dr., ar. *gîscă*, megl. *găscă*, *goască* (< v. sl. *gŏsika*); ir. *greda* (< cr. *greda*) față de dr., megl. *grindă*, ar. *grendă* (< v. sl. *gręda*); ir. *grăbl'a* (< cr., slov. *grablje*) față de dr., megl. *greblă* (< v. sl. **greblo*)⁷; ir. *măteha*, *mătehe*, *măt'eha* ‘(mamă) vitregă’ (< cr. *mačeha*) este trecut și el printre cele slave vechi, desigur „reamenajat” fonetic, fiind comparat cu dr. *maștehă* și cu megl. *maști*, ambele din v. sl. *mašteha*⁸ etc.

Examinînd lista întocmită de Scărlătoiu am constatat că în categoria elementelor slave vechi comune istroromânei cu meglenoromâna se află peste 50 de termeni dintre care îi menționăm pe următorii: *cl'uč*, *iscră*, *ocniște*, *băcva*, *cus*, *măst*, *roba*, *vila*, *clăs*, *bărșlân*, *cumpir*, *lisnăc*, *smrice*, *șiske*, *șuma*, *coren*, *lisița*, *sŏjca*, *bumbâr*, *comâr*, *brig*, *grașca*, *măgla*, *cutn'ăc*, *hărbăt*, *jila*, *lopatița*, *pisma*, *zet*, *zacon*, *lovăț*, *criv*, *div*, *gazi*, *lizi*, *pișej*, *sfîrî*, *svîtî*⁹ etc.

Termenii de mai sus nu apar și în lista întocmită de noi pentru istroromână. Cele două variante dialektale ale limbii române (istroromâna și meglenoromâna) au suferit o puternică influență slavă și după separarea românei comune, istroromâna din partea croatei (graiul din Jaiăn și din partea slovene), iar meglenoromâna din partea limbii macedonene¹⁰ și a bulgarei. Termenii citați puteau intra în mod independent în istroromână, respectiv în meglenoromână. De altfel, unii dintre

⁷ Termenul v. sl. nu a fost reținut nici de aromână, unde se spune *grață* (< lat. *gratis* ? - DDA).

⁸ Megl. *maști* (ca și dr. dialectal *maște*) provine din *maștehă* prin dispariția lui *h* intervocalic: **mașteă* > *maște*, limba română neadmițînd secvanța **eă* și prin închiderea lui *e* final neaccentuat la *i* (Frățilă 2005: 158). Termenul slav lipsește în aromână, în locul lui păstrîndu-se lat. *noverca* (> ar. *nearcă*), iar în dacoromână destul de viguros este încă *vitreg*, *-ă* (< lat. *vitricus*, *-a*).

⁹ N-am mai dat și corespondentul termenilor respectivi din meglenoromână.

¹⁰ Pentru influența slavă macedoneană în lexicul dialectului meglenoromân vezi Atanasov 2002: 285-290.

termenii din această categorie arată căi diferite de pătrundere reflectate în fonetism: cf. ir. *cutn'ác* ‘măsea’ (< cr. *kutnjak*) față de megl. *coatnic* ‘idem’ (< bg. *kătnic*, maced. *katnik*); ir. *lizi* ‘a se tîri ca șarpele’ (< cr. *liziti* ‘a mișuna; a se tîri’) față de megl. *lăzes* ‘mă tîrăsc’ (< bg. *lazja*). Alteori, criteriul morfologic indică proveniențe diferite în cele două dialecte: cf. ir. *otrov* ‘otravă’ de genul neutru (< cr., sloven. *otrov*), față de megl. *utroavă* (< *otravă* cu închiderea lui *o* neaccentuat la *u* și cu diftongarea lui *o* accentuat în poziția *ă*) (< bg. *otrova*)¹¹. Și mai puțin probabilă este ipoteza existenței în vechea slavă a unui termen pentru noțiunea ‘cartof’, știut fiind că în Europa leguma respectivă a fost adusă abia pe la 1550 (Miclăuș 2004-2005: 229-230 și nota 3 de la p. 229), așa încît ir. *cumpir*, după părerea noastră provine din cr. dialectal (în Istria) *kumpir* < *krumpir*, cu disimilarea totală a primului *r*, cuvînt balcanic (cf. și slov. *krumpir*), al cărui etimon după Skok (II) îl constituie varianta dialectală germ. *Gruntbir* = *Grundbirne*. Forma megl. *cumpircă*, corespunzînd ir. *cumpir*, este un derivat din maced. *kumpir* + suf. *-că*.

Din lista elementelor vechi slave pe care o dăm în continuare, rezultă, după noi, că numărul acestora (180) este mai mic decît cel admis de Scărlătioiu (358), dar ceva mai mare decît cel stabilit de Mihăilă 1983 (141). Față de sursele de informare folosite de Scărlătioiu, cele din care noi am extras, materialul a fost îmbogățit de cel oferit de Kovačec, R, Dianich, MALGI, ALI, ALIr, Sârbu-Frățilă 1998.

Din punct de vedere morfologic împrumuturile vechi slave din istroromână aparțin următoarelor categorii: substantive (115), adjective (10), verbe (55).

Termenii de origine veche slavă în lexicul dialectului istroromân¹²

B

băba/ băbe, pl. *-e* s. f. 1. ‘babă; femeie bătrînă; bunică’; 2. ‘măsură (pentru lichide) de 20 de decilitri’. **Et.**: v. sl. *baba*; cf. și dr., ar., megl. *baba*.

băt/ bît (nord), pl. *-ure* s. n. 1. ‘bîtă’; 2. ‘făcăleț’ (ALR s. n. IV, h. 112); 3. ‘mîtcă’: ‘*b ă t u de muntar*’ (= putinei) (ALR s. n. III, h. 308); 4. ‘fir (de porumb)’: ‘*bătu de fermentin*’ (ALR s. n. I, h. 96); 5. ‘ciocan’ (Popovici II 92; Pușcariu SI III 304; MALGI, h. 122); 6. ‘mai’ (Pușcariu SI III 304): ‘*bîtu[a] de ȳnîla*’ (= maiul (de bătut pămîntul) (ALR II/I MN). 7. ‘par’: ‘*Îl bubnes cu bîtu în frunte*’ (Sârbu-Frățilă 138); 8. ‘stîlp’ (Kovačec, R. 37). **Et.** v. sl. *bütü*; cf. și dr. *bît*, *bîță*.

bečúg, bečúg, pl. *-e* s. n. ‘nasture’. **Et.**: v. sl. *běčugŭ*; cf. și dr. *belciug*, ar. *bilcic*, megl. *bilčug*.

besęda/besęde, pl. *-e* s. f. ‘vorbă, cuvînt’. **Et.**: v. sl. *besęda*; cf. și dr. *beseadă*, *băsadă*.

¹¹ Dr. *otravă* (< sl. bis. *otrava*, bg. *otráva*) (Mihăilă 1960: 120). Sinonimele aromânești sînt: *fărmac* (< gr. φαρμάκι ‘idem’), *axif* (< gr. ἄξιφος ‘arsenic’), *virin* (< lat. *venenum*), *cemir* (< v. sl. *čemerŭ* ‘venenum’).

¹² La glosarea termenilor istroromâni am utilizat sursele indicate la paginile 20-22. Din motive de spațiu am renunțat în general la trimiterea la diverși autori, rețînîndu-i, în special, pe cei care au publicat după 1988 și care n-au fost citați în Scărlătioiu 1989.

bič, biț, pl. *bič* și *bičure* s. m. și s. n. ‘bici’. **Et.**: v. sl. *bičŕ*; cf. și dr. *bici*.

bob, pl. *bob* și *bobure* s. m. și s. n. 1. ‘bob’. 2. ‘bucățică’: „un bob de câș; un bob de”. 3. ‘colț’: „un b o b de câșe” (= un colț de casă). 4. ‘puțin, un pic’. **Et.**: v. sl. *bobŭ*; cf. și dr., ar., megl. *bob*.

bogât, *-a/ -e*; pl. *-ț, -e*, adj. 1. ‘bogat’. 2. ‘(despre mâncare) gustos’ (Dianich 87). **Et.**: v. sl. *bogatŭ*; cf. dr., ar. *bogat*, megl. *bugat*.

bóla, bóle, pl. *-e* s.f. 1. ‘boală’. 2. ‘epilepsie’: „bole de Sveti Valentin; buola de cãn s-a rodít” (Jeiãn) = boală din naștere (ALR II/I MN). **Et.**: v. sl. *bolŕ*; cf. și dr. *boală*, ar. *bolŕ* (pl.) (< *boalã*).

brãzda/ brãzde, pl. *brãzde* s. f. 1. ‘brazdă’. 2. ‘rãzor’; ‘coamã pe mijlocul arãturii’: „brãzda mai visoca” (ALR s. n. I, h. 31); 3. ‘hat’ (ALI 3692 porca); ALI 3693 solco; ALIr 1073. **Et.**: v. sl. *brazda*; cf. și dr., ar., megl. *brazdã*.

břlój, břlójje s. n. 1. ‘culcuș (al iepurelui)’ (Jeiãn) (ALR s. n. III, h. 681). 2. ‘cuibar’ (Jeiãn) (ALR s. n. II, h. 372). **Et.**: v. sl. (cf. sl. bis. *břrlogŭ, břrlogŭ*, bg. *bãrlòk*, scr. *břrlog*); cf. și dr. *břrlog* ‘adãpost al animalelor sãlbatice (mai ales al ursului)’; fig. ‘culcuș (pentru om), vizuinã, casã’; cf. și megl. *pãrloc di l’epuri; pãrloc* ‘cuibar’ (ALR s. n. II, h. 372).

C

cãrșme, *-e* s.f. ‘cîrciumã’; *crčma*. **Et.**: *krŭčma*; cf. dr. *cîrciumã, crîșmã*.

cãrpa/ cãrpa/ cãrpe, *-e* s. f. 1. ‘cîrpã’. 2. ‘petec’, ‘zdreanță’. 3. (fig.) ‘om de nimic’. **Et.**: v. sl. *krŭpa*; cf. dr. *cîrpã*.

cãrpí vb. IV ‘a coase, a cîrpi, a petici’ (Dianich 112). **Et.**: sl. *krpiti* (cf. cr. *křpiti*); cf. și dr. *cîrpi*.

cîrpěj, *-es* (J) ‘a cîrpi’: „i čeva c ŕ p e s de roba” (Ž) = cîrlesc niște haine. **Et.**: < sl. *krpati*; (cf. slov. *krpati*).

cladí, *-esc, -it* vb. IV 1. tranz. ‘a clãdi, a așeza lucruri (de același fel) unul peste altul, pentru a forma o grãmadã’. 2. refl. **cladi se** ‘a se clãdi, a face grãmadã așezînd cu grijã lucrurile, unul dupã altul ori strat dupã strat’. **Et.**: v. sl. *klasti, kladŭ* ‘a așeza, a pune’; cf. dr. *clãdi*.

clește, pl. *cleșt* și *clește* s. m. ‘clește, unealta care servește la apucarea, întoarcerea, tragerea unei piese, a unui obiect’. **Et.**: v. sl. *klěšŕŕ*, dual *klěšte*; cf. și dr. *clește*, ar. *cleaște*, megl. *cleaști*.

clin și **cl'in**, pl. *-ure* s. n. 1. ‘cui de lemn’; 2. ‘ic, panã de despicat lemne’; 3. ‘puntea dintre coarneau plugului’: „clinu între ručite” (ALR s. n. I, h. 20); 4. ‘cui care se pune în vîrful oiștei’ (ALIr 946); 5. ‘clin la cãmașã’ (Valdasa) (ALR II, h. 226, întrebarea 5495). 6. ‘tijã, cui de lemn, cui gros, fuscelul unei scãri’: „zubãtca are clinure de fl'er” = grapa are cuie de fier. **Et.**: v. sl. *klinŭ*; cf. și dr. *clin*, ar., megl. *cl'in*.

clopot, pl. *clopóte* și *clopot* s. n. și s. m. 1. ‘clopot’. 2. ‘talangã’ (ALIr 1438). **Et.**: v. sl. *klopotŭ*; cf. și dr. *clopot*, ar., megl. *clopot*.

cocót, pl. *cocót* și *cocót* s. m. ‘cocoș’. **Et.**: v. sl. *kokotŭ*; cf. ar., megl. *cucot*¹³.

coja, coje, pl. *coje* s. f. 1. ‘piele (de animal și de om)’. 2. ‘blană’: *coža cu peri* (S). 3. ‘peliță’: ‘„coja de mer” (ALR s. n. I, h. 216); ‘„coja de ulica” (Ž) ‘coaja măslinii’ (ALR 1582). **Et.**: v. sl. *koža*; cf. și dr., megl. *cojă*, ar. *coaie*.

colâc, pl. *colâc* și *colâce* s. m. și s. n. 1. ‘colac, prăjitură, covrig’. 2. ‘un fel de cîrnați îndoiți în formă de colac’ (ALR 711, nota 302, p. 330). 3. ‘colacul fîntîinii’. 4. ‘inelele (la cărucior de fier) = ochiurile de la capetele cîrceii de fier (ALR s. n. I, h. 25). **Et.**: v. sl. *kolačŭ*; cf. și dr. *colac*, ar., megl. *culac*.

colîba s. f. ‘șopron (pentru oi)’ (ALR s. n. II, h. 393). **Et.**: bg. *koliba*; cf. și dr. *colibă*, ar., megl. *culibă*.

copîta, copite, pl. *copite* s. f. 1. ‘copită’. 2. ‘unghie (de porc)’. 3. ‘potcoavă’. 4. ‘calapod, tipar pentru pantofi’ (Briani și Seiane) (ALI 6321); și în sintagma: ‘„cuțitu de copite” (pl.) = cuțitoaia pantofarului (ALR s. n. II, h. 519 calapodul pantofarului). **Et.**: v. sl. *kopyto*; cf. și dr., megl. *copită*, ar. *cupită*.

cósa, cósę, pl. *cose* s. f. 1. ‘coasă’. 2. ‘lama coasei’ (ALR 1024). **Et.**: v. sl. *kosa*; cf. și dr., ar., megl. *coasă*.

cosí, -esc, -it vb. IV tranz. ‘a cosi’. **Et.**: v. sl. *kositi*; cf. și dr. *cosi*, megl. *cuses*, ar. *cusescu* și *cusuescu*.

cosîta, cosițe, pl. *cosițe* s. f. 1. ‘cosiță, coadă împletită’. 2. ‘buclă, cîrlionț, zulf’. **Et.**: v. sl. **kosica*; cf. bg. *kosica*; cf. dr. *cosiță*, ar., megl. *cusîță*.

coș, pl. *coșur* s. n. 1. ‘coș, coșniță, paner’. 2. ‘coșul carului’. 3. ‘sicriu, coșciug’. **Et.**: v. sl. *košŭ*; cf. și dr., ar., megl. *coș*.

coșnița, pl. *coșnițe* s. f. ‘coșniță purtată în spate’ (Jeiăn). **Et.**: v. sl. *košnica*; cf. și dr., megl. *coșniță*.

čep/ țep, pl. *čep* și *čepure* s. n. și s. m. 1. ‘cep, dop’. 2. ‘canea’ (Jeiăn) (ALR II, h. 290). 3. ‘grindei (la roata morii)’ (ALR s. n. I, h. 159). **Et.**: v. sl. *čepŭ*, contaminat cu lat. *cippus, -um*; cf. și dr. și ar. *čep*.

čúda/ čude/ țúde adj. și adv. (provenit din subst.) 1. ‘mult’. 2. ‘destul, de ajuns’ în expr: ‘„țúde l'-e” = îi este destul; are de ajuns. 3. ‘mare (lucru)’: ‘„zis-a-ț tu mi-je c-am țo țúde făcut” = tu mi-ai zis mie că am făcut mare lucru; 4. ‘țirziu’: ‘„căn a fos čúda đupa podne” = cînd a fost țirziu după masă. **Et.**: v. sl. *čudo*; cf. și dr. *ciudă*, ar. *čúďa* ‘ciudă, minune’.

čudí (se), -esc, -it vb IV refl. ‘a se mira’. **Et.**: v. sl. *čuditi se*; cf. dr. *a se ciudi* (bisericesc și popular), ar. *mi čudescu, mi čudisescu*, megl. *mi čudes*.

D

dâr, pl. *darure* s. n./ s. m. ‘dar, cadou’. **Et.**: v. sl. *darŭ*; cf. și dr., ar., megl. *dar*.

¹³ Sinonimul *cocoș*, identic cu dr. *cocoș* (< v. sl. *kokošŭ* ‘găină’) a fost înregistrat de Maiorescu 100.

daruí vb IV ‘dărui’. **Et.:** v. sl. *darovati, darujŃ* (Mihăilă 1980: 432).

dărjăla, -e s. f. ‘coada unui instrument’. **Et.:** v. sl. *držalo*; cf. și dr. (regional) *dărjală*, ar. *dărjauă*.

dobăndí, -esc, -it vb. IV tranz 1. ‘a dobândi, a obține, a câștiga’. 2. ‘a învinge’. 3. ‘a primi’. 4. ‘a urmări’: „dobăndi *ča stvâr va fi teșco*” = a urmări acel lucru va fi greu (Dianich 95). 5. ‘a întrece’: „*Nicăd nu mń-a ničur dobăndit*” = niciodată nu m-a întrecut nimeni. **Et.:** v. sl. *dobyti, dobŃdŃ*; cf. dr. *dobândi*.

dobítoc s. m. ‘animal, vită, dobitoc’. **Et.:** v. sl. *dobytkŃ*; cf. dr. *dobitoc*.

domirít vb. IV participiu de la *a se domiri*. **Et.:** v. sl. **doměriti*, cf. bg. *domerja* ‘a măsura, a cîntări pînă la capăt’ (Mihăilă 1980: 432).

drob, -ure s. n. ‘drob, măruntaie’. **Et.:** v. sl. *drobŃ*; cf. bg. *drob*; dr., megl. *drob*.

drăg, -a/ -e, -o, pl. *drăgi, drăge* adj: 1. ‘drag, iubit’; în expr: *mi-e drăg* ‘îmi place, mă bucur’. 2. ‘scump’, opusul lui ‘ieftin’: „*cârna-Ń drăgo*” (S) = carnea este scumpă. **Et.:** v. sl. *dragŃ*; cf. dr., megl. *drag*.

duh, pl. -ure s. n./s. m. 1. ‘duh, spirit’. 2. ‘suflet, respirație’. 3. ‘fantasmă’. 4. ‘miros (plăcut), mireasmă’. 5. (fig.) ‘spirit malefic; necuratul, dracul’, în sintagma: „*neŃisni duh*”. **Et.:** slavon. *duhŃ*; cf. și dr. *duh*, ar. *duh* ‘spirit’, p. ext. ‘respirație’, megl. *duh* ‘spirit’.

Dumbrăva, toponim în Senovic (Sucodru). **Et.:** v. sl. *dŃbrava* > rom. com. **dumbravă*, dr. *dumbravă*, ir. **dumbravă*.

G

glăs, -ure s. n./s. m. 1. ‘voce, glas’. 2. ‘sunet’ în sintagma: „*glas de clopot(e)*”. 3. ‘veste știre, zvon’ „*rupŃŃ a verít Ńlăsu ke se fil'a lu crăl'u meríta*” (Ž) = din nou (iarăși) a venit știrea, vestea (= s-a zvonit) că fata împăratului se mărită. **Et.:** v. sl. *glasŃ*; cf. și dr., ar., megl. *glas*.

go, gola/ gole, pl *gol', gole* adj. ‘gol, dezbrăcat’: „*ni gole, ni-nvestite*” ‘nici dezbrăcată, nici îmbrăcată’; *scoroŃo* (Ž) ‘gol goluț, gol pușcă’. **Et.:** v. sl. *golŃ*; cf. și dr., ar., megl. *gol*.

gnoi sg. și pl., -ure s.m./s. n. 1. ‘gunoi, balegă, îngrășămînt organic’; ‘băligar’. 2. ‘puroi’. **Et.:** v. sl. *gnoj*; cf. și megl. *gnoi*, dr. *gunoi*.

goní, -es(c), -it vb IV tranz. 1. ‘a goni, a mîna’. 2. ‘a alunga’. 3. refl. (despre animale) ‘a se împerechea’. 4. ‘a devia cursul unei ape’: „*gonit-a âpa dim potŃc*” = a deviat apa din (pî)rîu. **Et.:** v. sl. *goniti*; cf. și dr. *goni*, megl. *gunés*, ar. *agunescu*.

gospodăr (sud) *Ńospodăr* (Ž), -i, s. m. 1. ‘gazdă, gospodar, stăpîn (al casei)’. 2. ‘tîrlaș’: „*gospodăru de părede*” (ALR s. n. II, h. 391). **Et.:** v. sl. *gospodarŃ*; cf. și dr. *gospodar*.

grănkę s. f. ‘creangă’. **Et.:** v. sl. **granĳka*, cf. bg. *granka* (Mihăilă 1983: 44).

grija/ hrija s. f. 1. ‘grijă’. 2. ‘diaree, durere de burtă’: „*grija t-a cață*” = să te apuce grija (diareea) (blestem glumet); „*tu-ști căși o grija*” = ești plicticos ca o

grijă (= diaree); „*fećóru mic î țire hrija*” (Jeiăn) = pe copilul mic îl doare burta (ALR I/II, h. 232). **Et.:** v. sl. *gryža*; cf. mbg. *grīža*; dr. *grijă*.

grumb, -e, -o (sud), **grumb**, -a, -o (nord) adj. și adv. 1. ‘urît, -ă’. 2. ‘amarnic’ „*γrumbo puhe vîntu*” (Jeiăn) = amarnic mai suflă vîntul (ALR s. n. V, h. 1384). 3. ‘încruntat’: „*γrumbu căuța cu uoc’i*”; „*γrúmbo căvta*” [*], „*γrúmbo cu jânele*” (ALR I/II, h. 6 încruntă sprîncenele). **Et.:** v. sl. *grǫbŭ*; cf. și dr. *grumb*, adj. reg. (Transilv.) în sintagma *pîne grumbă* ‘pîine neagră de secară’, (în v. bisericesc) ‘aspru, ordinar, dur, necioplît’ atestat în *Anonymus Caransebesiensis* (Scărlătoiu 1989: 206-207).

H

hrâna/ hrâne s. f. ‘hrană, mîncare’. **Et.:** v. sl. *chrana*; cf. dr., ar. *hrană*.

hraní, -esc, -it vb tranz. și refl. 1. ‘a hrăni, a nutri’. 2. ‘a păstra, a pune de-o parte, a păzi’. 3. ‘a îngriji, a avea grijă’. 4. *hrani se* (sud, nord) ‘a se hrăni’. **Et.:** v. sl. *chraniti*; cf. dr. *hrăni*, ar. *hrănescu prăvĚile* (010), megl. *rănes vitili* (012) (ALR s. n. II, h. 313).

hřen s. m. ‘hrean’. **Et.:** v. sl. *chrěnu*; cf. ar., dr. *hrean*.

I

îasla/îasle, pl. *îasle* s. f. ‘iesle’. **Et.:** v. sl. *jasli* dual; cf. dr. *iesle*, megl. *îasli*.

îáz s. n. ‘iaz, lac artificial format prin stăvilirea cu baraj de pămînt sau prin abaterea unui curs de apă și destinat creșterii peștilor sau folosit pentru irigații, morărit etc.’. **Et.:** v. sl. *jazŭ*; cf. și dr. *iaz*.

îazer s. n. ‘lac mai mare’. **Et.:** v. sl. *jezerŭ*; cf. și dr., megl. *iezer*.

izbí, -esc, -it vb. IV tranz. ‘a izbi, a lovi’ (în Jeiăn). **Et.:** v. sl. *izbiti*; cf. și dr. *izbi*.

J

jir s. n. (colectiv) 1. ‘fructe’. 2. ‘jir, ghindă’ (Ž): (hrastov) *žir* ‘ghindă (de stejar)’. **Et.:** v. sl. *žirŭ* ‘pășune’, cf. bg. *žir*; cf. și dr., ar., megl. *jir*.

K

kičiča/ kičiče, pl. -e s. f. ‘noada de la picior’ (Popovici II 118) ‘oul piciorului’ (Cantemir 161; (Jeiăn) ALR II/I, h.76) ‘gleznă’ (Jeiăn): „*kičiče de pičor*” (S) (Kovačec, R. 100), „*kičiča de pičór*” (S) (ALR I, h. 59 oul piciorului). **Et.:** v. sl. **kitčica*, cf. bg. *kitčica*, scr. *kičica*; cf. dr. *chișiță* ‘moțul de păr de la încheietura dindărăt deasupra copitei calului’ (în Transilv., zona Bran) ‘sau a boului’; p. ext. ‘scobitura copitei, glezna calului’ (Scărlătoiu 1998: 184).

L

lácom, -e adj. ‘lacom’. **Et.:** v. sl. *lakomŭ*; cf. și dr. *lacom*, megl. *lacum*.

leç, **-ur** s. n. 'leac, doctorie, medicament'. **Et.**: v. sl. *lěkŭ*; cf. și dr. *leac*, megl. *leç*.

leșa/ leșe, pl. **-e** s. f. 1. 'poartă de nuiele'. 2. 'gard de nuiele'. **Et.**: v. sl. **lěša* < *lěšŭ*; cf. și dr., ar., megl. *leasă*.

livăda/ livăde, pl. **-e** s. f. 1. 'livadă, suprafață de teren plantată cu pomi fructiferi'; 2. 'întindere mare de pământ pe care se lasă să crească iarba pentru cosit sau pășunat'; 'pajiște'. **Et.**: v. sl. *livada*; cf. și dr. *livadă*, ar. *livade*, pl. *livădz* (DDA, p. 745).

loboda/ lóbode, pl. **-e** s. f. 1. 'lobodă'. 2. 'spanac' (Jeiăn) (ALR s. n. I, h. 195 spanac). **Et.**: v. sl. *loboda*; cf. și dr. *lobodă*, ar., megl. *lobudă*.

lopăta/ lopăte, pl. **-e** s. f. 1. 'lopată'. 2. 'vîntureșcă' (Jeiăn) (ALR s. n. I, h. 81 vîntureșcă). 3. 'cazma, hîrleț' (Jeiăn) (ALI 3555 vanga). 4. 'lopată pentru cereale'. **Et.**: v. sl. *lopata*; cf. și dr. *lopătă*, ar., megl. *lupată*.

loví, **-esc -it** vb. IV tranz. și refl. 1. 'a vîna'. 2. 'a pescui'. 3. 'a (se) lovi'. 4. 'a alerga', 'a goni': „*îmna și din a noastre vâč, ma nu lovi*” (Ž) = mîna și vacile noastre, dar nu le alerga (nu le goni). **Et.**: v. sl. *loviti* 'a vîna', 'a pescui', 'a pîndi'; cf. și dr. *a (se) lovi*, ar. (*mi*) *luvescu*, megl. *luves* 'vînez'.

l'ubí, **-esc, -it** vb. IV 'a iubi'. **Et.**: v. sl. *ljubiti*; cf. și dr. *iubi*, ar. *aluğescu*.

l'ut, **-a, -o**, pl. *l'uț, l'ute* adj. 1. 'iute, care produce gust înțepător; picant'. 2. 'înverșunat, mînios'. **Et.**: v. sl. *ljutě*; cf. și dr. *iute*, megl. *l'ut*.

M

măc, **măč** s. m. 'mac'. **Et.**: v. sl. *makŭ*; cf. dr., ar. *mac*.

măjke s. f. 1. 'mamă'; 'maică' întrebunțat numai în formula *Maica Boja* = Maica Domnului. **Et.**: v. sl. *majka* (Miklosich, *Lexicon*; Mihăilă 1982: 45); cf. și dr., ar., megl. *maică*.

mîrșav, **-a/ -e, -o** adj. 'slab'. **Et.**: v. sl. *mršavŭ*; cf. și dr. *mîrșav*.

mîrtveț, **-i** s. m. 'mort, decedat, defunct'. **Et.**: v. sl. *mrtvĭčĭ*.

mręe, **-e** s. f. 'mreană'. **Et.**: v. sl. **mrěna*, cf. bg. *mrjana*; cf. și dr., ar. *mreană*, megl. *mreancă* < bg. *mrjanka*.

mijei, **-esc, -eț** vb. IV 'a mijii, a clipi din ochi', 'a fulgera'. **Et.**: v. sl. *mŭžati, mŭžŭ*; cf. dr. *miji*, megl. *mijŭs*.

mlatí vb. IV tranz. 'a îmblăti, a bate cerealele, plantele cu păstăi etc. (cu îmblăciul) pentru a scoate semințele'. **Et.**: v. sl. *mlatiti*; cf. și dr. *îmblăti*.

munčí, **-esc, -it** vb. IV tranz. și refl. 1. 'a (se) chinui, a (se) trudi, a (se) obosi'. **Et.**: v. sl. *mŭčiti se*; cf. și dr. *a (se) munci*.

N

nacovăla/ nacovăle, **-e** s. f. 'nicovală'. **Et.**: v. sl. *nakovalo*; cf. și dr. *nicovală*.

narunčí vb. IV ‘a comanda’. **Et.**: v. sl. **narŏčiti* (< sl. com. *rŏka* ‘mână’) înrudit cu dr. *porunci* < v. sl. *porŏčiti*¹⁴.

nerínci verb IV ‘a încredința’. **Et.**: v. sl. *narŏčiti*.

nevęsta/ nevęște, -e s. f. 1. ‘mireasă, nevestă în primele zile după căsătorie’. 2. ‘soție’. 3. ‘noră’; 4. ‘cumnată’, ‘soția fratelui’. **Et.**: v. sl. *nevęsta*; cf. dr. *nevastă*, ar., megl. *nivșastă*.

O

obęla/ obęle, -e s. f. ‘obială’ (în Jeiă).¹⁵ **Et.**: v. sl. **obijala*, cf. bg. *objala*; cf și dr. *obială*, ar. *bęală*.

obraz, -e, ure s. n./ s. m. 1. ‘obraz’; 2. ‘onoare’: „*pl'ir de obrăzu*” ‘cinstit, onest’. **Et.**: v. sl. *obrazŭ*; cf. și dr. *obraz*.

odlńńi vb. IV ‘a separa, a (se) decide’. **Et.**: v. sl. *otŭlŏčiti* (Petrovici 1967: 14).

odsńńdi (*ońńdi*) vb. IV tranz. (Ź) ‘a condamna, a osńńdi; a judeca, a pronunța o sentință, un verdict’. **Et.**: v. sl. *odsŏditi* ‘a condamna, a osńńdi’; cf. și scr. *odsuditi* ‘idem’.

oparı, -esc, -it vb. IV refl. ‘a opări; a turna peste ceva un lichid clocotit (apă, leșie, lapte etc.) pentru a spăla, a curăța de coajă, a găti etc.’. **Et.**: v. sl. *opariti*; cf. dr. *opări*, ar. *upărescu*.

opńńca/ opńńę, pl. *opinč* s. f. ‘opincă’. **Et.**: v. sl. **opinŭka*; cf. dr. *opincă*.

osńńdı, -esc, -it vb. IV tranz. 1. ‘a osńńdi, a condamna, a pedepsi (printr-o sentință judecătorească); a pronunța o sentință de condamnare (împotriva cuiva)’; p. ext. ‘a dezaproba, a înfiera’. 2. ‘a judeca’. 3. ‘a omori’. **Et.**: v. sl. *osŏditi*; cf. și dr. *osńńdi*. Vezi și **odsńńdi**.

osńńdıtu [s.m.a] ‘acuzat’ (ALR s. n. IV, h. 991 acuzat). **Et.**: substantiv provenit din adjectiv, iar acesta din participiul verbului *osńńdi*.

otăva/ otăve, -e s. f. ‘otavă, finul obținut din al doilea sau al treilea cosit’. **Et.**: v. sl. *otava*; cf. și dr. *otavă*.

oțet s. ‘oțet, lichid cu gust acru, obținut prin fermentarea acetică a vinului, a berii etc., întrebuințat în alimentație’. **Et.**: v. sl. *ocitŭ*, împrumutat din lat. *acetum*; cf. și dr. *oțet*.

ovés s. n./ s. m. ‘ovăz’. **Et.**: v. sl. *ovesŭ*; cf. dr. *ovăz*.

P

¹⁴ Cf. scr. *naručiti* ‘a porunci’ în care s-a produs denazalizarea lui *ŭ* (< \emptyset).

¹⁵ La Sușnievița Popovici a notat *obl'ala*, pl. -e, cu intercalarea lui *l'* între labială și *i* semivocalic, ceea ce după Pușcariu ar fi un indiciu că termenul este foarte vechi. Cf. și derivatul diminutival *obl'alița* de la Jeiă (Pușcariu SI II 222).

palí, *-esc, -it* vb. IV ‘a arde (focul)’; ‘a arde (soarele, focul) și a da culoare brună’: „*fócu palé*” ‘focul arde’. **Et.**: v. sl. *paliti*; cf. și dr. *páli* ‘a arde, a dogorî; a lovi’.

páminte s. f. ‘inteligentă, judecată, minte’ (sud): „*pl’erde páminta*” = a-și pierde mintea. **Et.**: v. sl. *pamęti*; cf. și dr. (înv.) *pamente* (< v. sl. *pamęti*).

pazí, *-esc, -it* vb. IV tranz. ‘a observa’, ‘a supraveghea, a urmări cu atenție’. **Et.**: v. sl. *paziti*; cf. dr. *păzi*, ar. *păzescu*, megl. *păzes*.

părc (sg. și pl), s. m. ‘țap’. **Et.**: v. sl. intrat în româna comună; cf. bg. *pŭrcŭ*; cf. și dr. *pîrci*, ar. *pîrciŭ*, megl. *părc*, *prăč*.

pelén s. m. ‘pelin’: „*juco ca pelén*” = amar ca pelinul. Maiorescu și după el Byhan 304 au notat *pelir* ‘Wermuth’, pe care Mihăilă 1983:46 îl consideră corect și îl trece printre împrumuturile vechi slave în româna comună, alături de dr. și ar. *pelin* (< v. sl. *pelynŭ*, cf. bg. *pelin*).

pila/ pile, *-e* s.f. 1. ‘pilă’ (Popovici II 135) 2. ‘fierăstrău’. **Et.**: v. sl. *pila*; cf. bg. *pila*; cf. și dr., megl. *pilă*.

pízda/ pizde, *-e* s. f. ‘pizdă, organul genital al femeii’. **Et.**: v. bg. **pizda*; cf. și dr. *pizdă*, ar. *kizdă*.

platí, *-es(c), -it* vb. IV ‘a plăti, a achita’. **Et.**: v. sl. *platiti*; cf. dr. *plăti*, ar. *plătescu*, megl. *plătes*.

pletí, *-esc, -it* vb. IV tranz. 1. ‘a împleti, a strînge părul în cozi’. 2. ‘a croșeta, a tricota’. 3. ‘a țese’: „*svilŭi pletescu ocoli de sire*” = viermii de mătase țes [gogoșa] în jurul lor. 4. ‘igliță’ în sintagma: „*Ăâcu de mriji pleti*” (ALR s. n. IV, h. 1209). **Et.**: v. sl. *plesti*, *pletŭ*; cf. și dr. *împleti*, înv. *pleti*, ar. *amplătescu*, megl. *âmplités*.

pléva/ pleve, *-e* s. f. ‘pleavă’. ALIr 1131 (N, L, B, Šk, T, M, K); „*legăhăn cași pliva*” = ușor ca pleava (Dianich 144). **Et.**: v. sl. *plěva*; cf. și dr. și megl. *pleavă*¹⁶.

pliví, *-esc, -it* vb. IV tranz. și refl. ‘a plivi, a curăți, a smulge buruienile din holdă’. **Et.**: v. sl. *plěti*, *plevŭ*; cf. și dr. *plivi*, ar. *plivescu*.

plod, -ur s.n. 1. ‘fruct’. 2. ‘fructe, poame’. **Et.** v. sl. *plodŭ*; cf. dr., ar., megl. *plod*.

plug/ pluŭ, *-ure* s. n. ‘plug’. **Et.**: v. sl. *plugŭ*; cf. și dr., megl. *plug*.

pod, *-ure* s.n. 1. ‘podea, dușumea’. 2. ‘pardoasă de cărămidă’ (ALI 869). 3. ‘podul casei, al grajdului’. 4. ‘etaj’. **Et.**: v. sl. *podŭ*; cf. și dr., ar., megl. *pod*.

podlóg/ podlój, *-ure/ -je* s. m. 1. ‘pingea, talpa încălțăminteii’. **Et.**: bg. *podlaga*; cf. și dr. *potlog*, megl. *pădlog* (012) (ALR s. n. IV, h. 1189).

pogăca/ pogăce, *-e* s. f. 1. ‘pîine nedospită’. 2. ‘pîine coaptă în spuză’. 3. ‘turtă’, ‘lipie, turtă’. **Et.**: v. sl. *pogača* (< lat. *foccacia*); cf. și dr. *pogace*, megl. *pogača*.

¹⁶ Forma ir. *pliva* (din L, B, Šk, T, M, K) este de origine ikaviană: *pl±va* (ca în graiul din Bîrgud, respectiv din Čepić).

pológ s. n. ‘cuibar, locul făcut din paie în care își depun ouăle păsările (de curte)’. **Et.**: v. sl. *pologŭ*; cf. și dr. *polog*, megl. *pulog*.

pol'ána/ pol'áne, -e s. f. ‘poiană’, ‘luncă’, ‘șes’; *Pol'áne*, toponim: „Pol'áne-
î cași o ramnița la puo de Cȕodru”. = Poiana-i ca și un luminiș înclinat spre
mijlocul lui Monte Maggiore (Dianich 146). **Et.**: v. sl. *poljana*; cf. și dr. *poiană*, ar.
pul'ană.

pomuntí vb. IV ‘a înnebuni’. **Et.**: v. sl. *pomŕiti*. Derivat: **pomuntit** s. m.,
adj. ‘nebun, dement’.

poriní, -esc, -it vb. IV ‘a împinge, a deplasa, a face să se deplaseze’. **Et.**: v.
sl. *porinŕiti*; cf. și dr. *porni*, megl. *părnes* ‘zbor, pornesc, mă duc’.

posíndí/ posándí/ posndí vb. IV ‘a împrumuta’. **Et.**: v. sl. *posŕditi*.

potúnji/ potánzi vb. IV refl. ‘a se plînge, a se tîngui, a se văita’. **Et.**: v. sl.
potŕžiti. Vezi și *tînji/ tánji*.

potcóva/ potcóve, -e s. f. ‘potcoavă’. **Et.**: v. sl. **podŭkova*, cf. bg. *podkova*;
cf dr. *potcoavă*.

poticní, vb. IV ‘a cădea jos’. **Et.**: v. sl. *potyknŕti se*; cf. dr. *a se poticni*.

prág/ práγ, -ure, s. n./ s. m. 1. ‘prag’. **Et.**: v. sl. *pragŭ*; cf. și dr., ar., megl.
prag.

práh s. m. 1. ‘praf, colb’. 2. ‘praf de pușcă, pulbere’. 3. ‘pospai, praf de
făină’ (ALR s. n. I, h. 183). 4. ‘„pudră”: „práh de mîleĵ” (ALR s. n. IV, h. 1198). 5.
‘rumenele’ (ALR s. n. IV, h. 1199). 6. ‘polen’: „práh de ťvéĉe”. **Et.**: v. sl. *prachŭ*; cf.
și dr. *praf*, megl. *prau*.

prají, -esc, -it vb. IV tranz. ‘a prăji, a frige’. **Et.**: v. sl. *pražiti*; cf. dr. *prăji*,
ar. *pîrjescu*, megl. *prăjoas*.

prašt'e s. f. ‘praștie’ (Petrovici 1967: 17); **prašche**, -chi ‘praștie’ (Cantemir
176). **Et.**: v. sl. *prašta*, bg. *prašta*; cf. dr. *praștie*, ar. *praște*, *proaște*; cf. scr. *prača*.

prépelíța/ prepelițe, -e s. f. ‘prepelită’. **Et.**: v. sl. **prěpělíca*; cf. bg.
prepelica; cf. și dr. *prepelită*.

primí, -esc, -it vb. IV tranz. ‘a primi’. **Et.**: v. sl. *prijęti*, *prijmŕ*; cf. și dr.
primi.

propadí, -esc, -it vb. IV 1. ‘a consuma’. 2. ‘a cădea, a se prăbuși’ (sud,
nord). 3. ‘a decădea, a (se) ruina, a eșua’. **Et.**: v. sl. *propasti*, *propadŕ*; cf. și dr. *a*
(se) prăpădi.

pustiúna/ pustiúne, *pustiń* s. f. ‘pustiu; loc pustiu, deșert’. **Et.**: mbg. *pustinja*
< v. sl. *pustyn'i*.

R

rác, -ure, s. m. (Ž) ‘rac’. **Et.**: v. sl. *rakŭ*; cf. și dr., megl. *rac*, ar. *aracŭ*.

rāj s. n./ s. m. pl. *rāj, rājure* ‘rai, paradis’. **Et.**: slavon. *raj*; cf. și dr., ar.,
megl. *rai*.

rakíte, -e s. f. ‘răchită, loc unde crește răchita’. **Et.**: v. sl. **rakyta*; cf. bg.
rakita; cf. și dr. *răchită*.

râna/ râne, pl. *rân* și *râne* s. f. 1. ‘rană’; 2. ‘cicatrice’ în sintagma: „*sihâlu de râna*” (ALR II/I, MN cicatrice). **Et.**: v. sl. *rana*; cf. și dr., ar., megl. *rană*.

rani, *-esc, -it* vb. IV tranz. ‘a răni, a provoca o rană’. **Et.**: v. sl. *raniti*; cf. și dr. *răni*.

răsăd, *-ure* s. n. ‘răsadniță’. **Et.**: v. sl. **rasadŭ* (Miklosich, *Lexicon*, cf. și bg. *razsad*, scr. *rasad*, apud Mihăilă 1980: 433); cf. și dr. *răsad* și *a răsădi*.

razbí/ rezbí, *-esc, -it* vb. IV tranz. și refl. ‘a (se) sparge, a (se) sfărâma’. **Et.**: v. sl. *razbiti*; cf. și dr. *răzbi*.

rînd/ rând, *-ure* s. n. 1. ‘rînd; ogor lung și îngust’. **Et.**: v. sl. *ređŭ*; cf. și dr. *rînd*.

respí, *-esc, -it* vb. IV tranz. și refl. 1. tranz. ‘a risipi’. 2. refl. ‘a răsfire’. **Et.**: v. sl. *rasypati*. cf. și dr. *risipi*, înv. *răsipi*.

roj, (sg. și pl.) *rojure* s. m. și s. n. ‘roi’, ‘grup de albine ieșite din stup împreună cu matca lor în căutarea unui adăpost nou’. **Et.**: v. sl. *roj*; cf. și dr. megl. *roi*, ar. *roiŭ, arojŭ*.

ruha/ ruhe, *-e* s. f. ‘cearșaf’, ‘lenjerie de pat’ (Jeiăn). **Et.**: v. sl. *rucho*; cf. dr. *rufă*.

S

săbl'a/ săbl'e s. f. ‘sabie’. **Et.**: v. sl. **sablja*; cf. și dr. *sabie*.

sadí, *-esc, -it* vb. IV tranz. ‘a sădi, a planta’. **Et.**: v. sl. *saditi*; cf. dr. *sădi*, ar. *sad*, megl. *sădes*.

săndet/ sîndet (sg. și pl) s. m. ‘judecător’. **Et.**: v. sl. *sŏdŭcŭ*.

sândí/ sîndí, *-esc, -it* vb. IV tranz. și refl. 1. tranz. ‘a judeca’. 2. refl. ‘a se judeca’: „*se sândeș*” (Jeiăn) (ALR s. n. IV, h. 988 se judecă). **Et.**: v. sl. *sŏditi*; cf. și dr. *osîndi*. V. și *osăndi*.

scărbí/ scîrbi, *-esc, -it* vb. IV refl. ‘a purta grijă, a avea grijă, a se îngrijora’. **Et.**: v. sl. *skrŭbiti*; cf. și dr. *a se scîrbi*.

scobí, *-esc, -it* vb. IV tranz. și refl. 1. ‘a smulge, a trage, a întinde’, ‘a scărmana’: „*Firu se scobeș*” = fînul se trage (se întinde). 2. ‘a jumuli’, ‘a năpîrli’: „*gal'ira se scubeșă*” ‘găina își schimbă penele’. **Et.**: v. sl. (sud-sl.) **skobiti*; cf. și dr. *scoabă* și *scobi*.

scoborí, vb. IV ‘a coborî’; cf. dr. *coborî* și *scoborî* < v. sl. **ko-boriti*; cf. și *oboriti* > dr. *oborî*.

sfadí se vb. IV refl. ‘a se certa’. **Et.**: v. sl. *sŭvaditi*; cf. și dr. *a (se) sfădi*.

sfărdăl, *-e* s. n. ‘sfredel, burghiu’. **Et.**: v. sl. *svŭrdelŭ* > *svŭrdilŭ*; cf. bg. *svredel*.

séliște, pl. *selișt* s. f. 1. ‘sat; sat fără biserică și școală’. **Et.**: bg. *seliște*; cf. și dr. *siliște, săliște*.

síla/ síleș, *-e*, s. f. 1. ‘silă, forță’. 2. ‘grabă’. **Et.**: v. sl. *сила*; cf. și dr., ar., megl. *silă*.

sili, *-es* vb. IV 1. ‘a sili’. 2. ‘a grăbi, a îndemna stăruitor, a împinge’. 3. ‘a se grăbi’ (ALR s. n. V, h. 1377) ‘a se căzni’ (ALR s. n. V, h. 1451). **Et.**: v. sl. *siliti*; cf. și dr. *a (se) sili*.

síta/ siteț, *-e*, s. f. 1. ‘sită’. 2. ‘stropitoare’ (Jeiăn) (ALI 3784 *annaffiatoio*). **Et.**: v. sl. *sito*; cf. dr., ar., megl. *sită*.

sláb, *-a/ -e, -o* adj. și adv. ‘slab, puțin’, ‘rău’. **Et.**: v. sl. *slabŭ*; cf. și dr., ar., megl. *slab*.

slanína/ slanineț s. f. ‘slănină, untură’. **Et.**: v. sl. **slanina*, cf. bg. *Slanina*; cf. și dr., ar. *slănină*.

sluga/ sluge/ slúya *-e*, s.m. ‘slugă’. **Et.**: sl. *sluga*; cf. dr. *slugă*.

slujba/ slujbe, *-e*, s. f. ‘slujbă, serviciu’. **Et.**: v. sl. *služba*; cf. dr. *slujbă*.

sluji, *-esc, -it* vb. IV ‘a sluji (la cineva), a se băga slugă’. **Et.**: v. sl. *služiti*; cf. dr. *sluji*, megl. *slujos*.

smola/ smoleț s. f. 1. ‘ceară’: „smóla *din urecl'e*”. 2. ‘ceară, rășină’: „*postoláru ujeja s m ũ o l a za făče drétva za póstole*” = pantofarul folosește ceara sau rășina pentru pregătirea sfoarei la cusutul încălțăminte. **Et.**: v. sl. *smola* ‘rășină, smoală’; cf. și dr., ar., megl. *smoală*.

smântăreț/ smîntîra s. f. ‘smîntînă’. **Et.**: v. sl. *sumentana* sau *sümetana*, bg. *smetana*; cf. și dr. *smîntînă*.

snop (sg. și pl) s. m., *-ure* s. m. ‘snop’. **Et.**: v. sl. *snopŭ*; cf. dr., ar., megl. *snop*.

sólnița/ sólnițe, *-e*, s. f. ‘solniță’. **Et.**: v. sl. **solŭnica*; cf. bg. *solnica* (Mihăilă 1983: 433).

spraví, *-esc, -it* vb. IV tranz. și refl. 1. ‘a termina, a isprăvi’. 2. ‘a se pregăti’: „*unde te-așspravit*” = unde te-ai gătat. 3. ‘a ascunde’, ‘a pune deoparte’: „*spravi pinezi*” = a ascunde banii; „am spravit” ‘am ascuns’ (ALR s. n. V, h. 1336 am ascuns pălăria fratelui meu) **Et.**: v. sl. *ispraviti* (Mihăilă 1980: 433); cf. și dr. *isprăvi*.

spițe, s. f. (în Jeiăn) ‘spiță’. **Et.**: v. sl. *stŭpica*, cf. bg. *spica*; cf. și dr. *spiță*, ar. *spiță* ‘așchie’, megl. *spiță* ‘ghimpe’ (Mihăilă 1983: 47).

stăcla/ stăcle/ stîcla *-e*, s. f. 1. ‘sticlă, geam’; 2. ‘lampă de gaz’ (Valdarsa) (ALI IV, h. 359 chestiunea 808 *cipola della lume*). **Et.**: v. sl. *stŭklo*, împrumutat din got. *stikls* ‘pahar’; cf. și dr. *sticlă*, dial. *steclă* (Mihăilă 1980: 433).

strug, *-ure*, s. n. ‘răzătură, pilitură (de rindea etc.)’; ‘țandără, așchie’. **Et.**: v. sl. *strugŭ*; cf. și dr. *strung*, ar., megl. *strug*.

T

tămp/ tămpast, *-a* adj. ‘neascuțit, bont, tocit’. **Et.**: v. sl. *tŭpŭ*; cf. și dr. *tămp* (înv. și regional despre obiecte ascuțite) ‘cu vârful sau cu tăișul tocit, știrbit’, (despre oameni) ‘tîmpit’. **Et.**: v. sl. *tŭpŭ*; cf. și dr. *tamp*; **tămpast**, < *tămp* + suf. *-ast*.

tămpí, *-esc, -it* vb. IV ‘a (se) toci, a deveni bont’, stumpfsinig machen. **Et.**: < *tămp* (<v. sl. *tŕpŭ*) + suf. verbal *-i* sau, mai degrabă, un v. sl. **tŕpiti*, cum presupunea Byhan 362.

zătămpi vb. IV ‘a face să devină tocit, bont, tîmp’ < v. sl. **zatŕpiti* imperfectivul lui **tŕpiti*; cf. scr. *zaturpiti* ‘a toci, a uza’ (un obiect ascuțit), *zaturpiti se* ‘a se toci, a se uza, a nu mai tăia’.

tănji/ tînji, *-esc, -it* vb. IV tranz. și refl. 1. tranz. ‘a pîrî, a reclama, a da în judecată’. 2. refl. *tănji se* ‘a se plînge, a se lamenta’: „*jel' s-a tănjit ke-ĵle*” (= *ke-l-ĵe*) *beserica strimta* (Sucodru); „*ača mul'are vîc s-av tînjît cumil' zéture ke âre*” (nord) = femeia aceea s-a plîns mereu de ce ginere are. **Et.**: v. sl. *tŕžiti*; cf. și dr. *tînji*.

točí¹, *-esc, -it* vb. IV ‘a toci, a face sau a deveni mai puțin ascuțit, mai puțin tăios’. **Et.**: v. sl. *točiti*; cf. și dr. *toci* „idem” (Mihăilă 1980: 433).

točí², **tučí**, *-esc, -it* vb. IV tranz. 1. ‘a turna’; 2. ‘a lăsa să curgă un lichid’, ‘a turna un lichid’: „*tučit-a viru*” = a lăsat să curgă vin. **Et.**: cf. dr. *prîtoci* ‘a turna vinul dintr-un butoi într-altul’ etc., legat etimologic de precedentul (prefixul *pri-* < sl. *prě-*) fără ca această legătură să fie percepută în rom.: bg. *pretoča* ‘a turna dintr-un vas într-altul’; de altfel, chiar în limbile slave *točiti* a dat naștere la două omonime cu sensul ‘a curge’ și ‘a toci’; (Mihăilă, *Împrumuturi* 195).

trebe, treba (în sud), vb. numai în expresii (locuțiuni) cu *a fi* ‘a trebui’: „*și tot țe-ț furet rebe za pre scând tu ver aflâ su pemint ân țela loc*” = și tot ce-ți va trebui pe masă vei avea pe pămînt în locul acela. **Et.**: v. sl. *trěbovati, trebujŕ*; cf. și dr. *trebui*, megl. *tribuies, trubuies* (Mihăilă 1983: 47).

toporiște, toporișta, s. f. ‘coadă de topor’. **Et.**: v. sl. *toporište* (Miklosich, *Lexicon*; Mihăilă 1980: 433); cf. și dr. *toporiște*.

topi, *-esc, -it* vb. IV. 1. tranz. ‘a topi (slănina) de porc; a face untură, unsoare’. 2. refl. ‘a se topi’ (despre zăpadă): (în Jeian): „*nea se topia, nevu se topę*”. **Et.**: v. sl. *topiti*; cf. și dr. *topi*, ar. *tukescu*, megl. *tupes*.

trțe s. f. pl. ‘tărîțe, înveliș al boabelor de grîu, porumb etc., zdrobit prin măcinare și separate de făină prin cernere’ (în Jeian). **Et.**: v. sl. *trice*; cf. și dr. *tărîțe*, ar. *tărîță*, megl. *trăță* și *toartă*.

țeápa s. f. ‘frigare, vergea de fier sau de lemn ascuțită la un capăt, în care se înfinge carnea spre a o frige deasupra jăromaticului’: „*țeápa de fl'er o de lęápnna*” (Dianich 178); *țeapa* (Bîrdo) ‘spiedo’ (ALI V, h. 451 pct.372, chest. 5671 spiede). **Et.**: v. sl. *cępa*; cf. și dr. *țeapă*, megl. *țeapă* ‘țeapă, frigare, țepușă’.

U

udoveț/ udovăț s. m. pl. *udovți* ‘văduv’. **Et.**: v. sl. *udoviči*.

úlița, *-e*, s. f. ‘uliță’ (ALR s. n. III, h. 905 uliță) **Et.**: v. sl. *ulica* (Miklosich, *Lexicon*; Mihăilă 1983: 48).

undițe și *udița*, s. f. ‘undiță’ (Mairescu 127; Byhan 375). **Et.**: v. sl. *ŕdica* (Petrovici 1976: 12; Mihăilă 1983: 48); cf. dr. *undiță*.

V

vărh, vîrh, *-ure* s. m. ‘vîrf, pisc de munte (de deal)’. **Et.**: v. sl. *vrŭchŭ*; cf. și dr. *vîrf*, înv. *vîrh*, megl. *vrău*, pl. *vrăuri*.

vârșe, *-es*. f. ‘vîrșă de prins pești’. **Et.**: v. sl. **vrŭša*; cf. și dr. *vîrșă*.

vărti (*se*) *-esc, -it* vb. IV. ‘a (se) învîrti, a (se) mișca în cerc, a (se) întoarce jur împrejur; a (se) roti, a (se) răsuci’: „*Cóla de la more se vărte*” = roata morii se învîrte. **Et.**: v. sl. *vrŭtĕti*; cf. și dr. *învîrti*.

vęra/ vęre s. f. ‘credință’, ‘lege’. **Et.**: v. sl. *vęra*.

verīga, verúga, verúya, *-e*, s. f. 1. ‘inel, verigă, za’. 2. ‘lanț’. 3. ‘piedica la car’, ‘piedică la un animal; legătura la picioare (la animale) duse la pășune’: „*căn se pure splónene lu vâke, ăntru ur pičor și lât vîre o veruga*” = cînd se pune piedica (se împiedică) la vaci (vacile), între un picior și altul se pune (vine) un lanț; „*leyă cu verúyele*” (Ž), „*legă cu verúgele*” (sud) ‘a lega cu lanțul’. 4. ‘cătușe’: „*veruhele [a]*”. 5. ‘cîrceie de fier cu care se leagă tînjala de dinainte cu cea de dinapoi (cînd se ară cu două perechi de boi)’ (ALR s. n. I, h. 24). **Et.**: v. sl. *veriga*; cf. și dr. *verigă*, megl. *verigă*.

vese(l), *-al -e, -o*, pl. *-l', -le* adj. ‘vesel, voios, cu voie bună’. **Et.**: v. sl. *veselŭ*.

vesel'e s. f. 1. ‘veselie’. 2. ‘nuntă’. **Et.**: v. sl. *veselije*.

veselŭ, *-esc, -it* vb. IV refl. ‘a se veseli’: „*s-a veselit*” (Weigand II), *veseles-cu* (Nanu II; Byhan 379); *veseli-se* ‘rallergarsi’ (Dianich 182). **Et.**: v. sl. *veseliti se* (Mihăilă 1983: 48); cf. dr. *veseli*.

vęverița s. f. ‘veveriță’ (Jeiăn) (ALI 4888 *sciurus vulgaris scoiattolo* comune). **Et.**: v. sl. *vęverica*; cf. și dr. *vęverița*, ar. *veverița*, megl. *vivirița*.

vifor s. n. ‘vifor, vîrtej de vînt’. **Et.**: v. sl. dial. *vichorŭ* < *vichŭrŭ* (Mihăilă 1980: 433); cf. și dr. *vifor* (înv. *vihor, vivor*).

vol'a, vol'e s. f. ‘voie, voință, plăcere, gust’: „*de burę vol'e, de porédne vol'e*” = cu plăcere, fără plăcere. **Et.**: v. sl. *volja*; cf. dr. *voie*.

vręáme/ vręme s. f. 1. ‘vreme, timp’. 2. ‘termen’. **Et.**: v. sl. *vręme*; cf. și dr. *vreme*, ar. *vrșame*, megl. *vręami*.

Z

zdrobí, *-esc, -it* vb. IV tranz. ‘a zdrobi’: ‘a face bucățele, a tăia mărunț’, verb perfectiv față de *drobi* ‘a face bucățele’. **Et.**: v. sl. *sŭdrobiti* (Mihăilă 1980: 48).

zid, *-ure* s. n. ‘perete; zid al unei construcții’. **Et.**: v. sl. *zidŭ*; cf. dr. *zid*, megl. *zid*.

zidej vb. ‘a zidi, a construi’. **Et.**: v. sl. *zidati, ziždŭ* (Mihăilă 1980: 434).

zmunti (se) vb. IV 1. ‘a (se) ameți’. 2. tranz. (sud) ‘a tulbura un lichid, a încurca’: „*Jo l-am zmutit*”; „*riba l'-av ăpa zmutit*” (S). 3. ‘a lua cu sine’ (Cantemir 187). **Et.:** v. sl. *sŭmŭtiti*¹⁷.

zrînți/ zrînči, -esc, -it vb. IV ‘a preda’: „*e je mere cuntru si cavte țe-î nuntru și vezut-a-v țasta fețe si lăt-a-v-o cășe cu sire si v-o zrînțit lu șe mul'ere si zițe* = și el merge către ea [către casetă] și se uită ce-i înăuntru și a văzut fata și a luat-o acasă și a predat-o muierii sale zicînd...; ‘a transmite’ (Petrovici 1967: 14). **Et.:** v. sl. *izrŭčiti*.

Clasificarea semantică a termenilor de origine slavă veche din lexiconul istororomânei

În clasificarea semantică a împrumuturilor slave vechi făcute de istororomâni vom urma modelul de delimitare a claselor semantice propuse de Mihăilă (1960; idem, 1980: 434) și de Scărlătoiu (1989: 245-268).

A. SUBSTANTIVE

I. Cuvinte referitoare la cultura materială

I.1. Casa: *pod* ‘podea, dușumea’, ‘pardoseală de cărămidă’, ‘etaj’; *prăg*, *stăcla* ‘sticlă, geam’, ‘lampă de gaz’; *zid* ‘perete; zid al unei construcții’.

I.2. Curtea, accesorii, construcții gospodărești: *colîba* ‘șopron (pentru oi)’, *jășle* ‘iesle’, *leșa* ‘poartă de nuiele’, ‘gard de nuiele’.

I.3. Material de construcții. Alți termeni legați de confecționarea unor obiecte: *smola* ‘rășină, ceară’, *strug* ‘răzătură, pilitură de rindea’.

I.4. Așezări omenesti: *séliște* ‘sat, comună’, *ulița*.

I.5. Obiecte casnice: *băt/ bît* ‘bîtă’, ‘par, stîlp’, *čep* ‘cep, dop’, *coș* ‘coș (de gunoi)’, *coșnița* ‘coșniță purtată în spate’, *sita*, *solnița*, *țăpa* ‘frigare, vergea de fier sau de lemn ascuțită la un capăt, în care se înfige carnea spre a o frige deasupra jăraticului’.

I.6. Instrumente auxiliare și alte obiecte folosite în gospodărie: *clește*, *cl'in* ‘cui de lemn’, ‘ic, pană de despiciat lemne’, *dărjăla* ‘coada unui instrument (șapă, ciocan, coasă, lopată)’, *lopăta* ‘lopată’, ‘cazma, hîrleț’, *pila* ‘pilă’ sensul ‘fierăstrău’ (< cr. *pila*), *sfărdăl* ‘sfredel, burghiu’, *toporiște*.

I.7. Comerț; mijloace de transport: *crășma* ‘crîșmă’, *spițe* ‘spiță’.

I.8. Hrana: *colăc* ‘colac, prăjitură, covrig’, *hrâna* ‘hrană, mîncare’, *oțét*, *pogâca* ‘pîine nedospită’, ‘pîine coaptă în spuză’, ‘lipie, turtă’, *slanina*, *smăntăre*.

I.9. Îmbrăcăminte, încălțăminte, accesorii: *becûg* ‘nasture’, *cărpa* ‘cîrpă, petec’, *cl'in* ‘pliu la cămașă’ (vezi și I.6), *obeļa* ‘obială’, *opîncea*, *podlóg* ‘pîngea, talpa încălțăminteii’, ‘petec, flec’ (în cizmărie); *rúha* ‘lenjerie de pat’, ‘cearșaf’.

¹⁷ Oare dr. *smîntă* (înv și regional) ‘sminteală’ și *smînti* (variantă fonetică sau paronim cu *sminti* < v. sl. *sumętiti*) nu are aceeași etimologie cu ir. *zmunti (se)*?

II. Cuvinte referitoare la agricultură

II.10. Unelte: *cósa* ‘coasă’, *plug*.

II.11. Cereale, fîn: *otáva*, *ovés*, *plęva*, *snop*, *tręe*.

II.12. Terenuri agricole. Alți termeni referitori la acestea: *brâzda*, *gnoj* ‘gunoi, îngrășământ natural’.

II.13. Creșterea animalelor: *bić*, *clópot*, *dobitóc*, *potcóva*.

III. Cuvinte referitoare la floră, vegetație

III.14. Plante de grădină: *bob* ‘o specie de năut’, *hręn* ‘hrean’, *liváda*, *lóboda* ‘lobodă’, ‘spanac’, *plod* ‘fruct’, *rasád* ‘răsadniță’.

III.15. Plante de câmp: *mác*.

III.16. Arbuști: *rakíte* ‘răchită’.

III.17. Alți termeni referitori la floră, vegetație: *gránke* ‘creangă’, *jir* ‘fructe’, ‘ghindă (de stejar)’.

IV. Cuvinte referitoare la faună

IV.18. Animale domestice: *copíta*, *părc* ‘țap’.

IV.19. Animale sălbatice: *véverița*.

IV.20. Păsări domestice: *cocót* ‘cocoș’, *pológ* ‘cuiabar, locul făcut din paie în care își depun ouăle păsările (de curte)’.

IV.21. Păsări sălbatice: *prépelita*.

IV.22. Pești, vietăți acvatice: *mreņe* ‘mreană’, *úndița*, *vărșe* ‘vîrșă’, *rác* ‘rac’.

IV.23. Albinărit: *roj*.

V. Cuvinte referitoare la natură

V.24. Forme de relief, Suprafața terenului: **dumbrava* (> top. *Dumbrava*), *îáz*, *îázer* ‘lac mai mare’, *pol’ána* ‘poiană, luncă, șes’, *práh* ‘praf’, *pustína* ‘pustiul, loc deșert’, *vărh* ‘vîrf, pisc de munte și de deal’.

V.25. Fenomene ale naturii: *vífor*.

V.26. Timp, vreme: *vręme*.

VI. Cuvinte referitoare la corpul omenesc (și al animalelor); boli, medicină populară

VI.27. Părți ale corpului: *cója* ‘piele’, *copíta* (vezi și IV.18), *kíćița* ‘oul piciorului’, ‘gleznă’, *drob* ‘măruntaie: ficat, plămîni, intestine’, *obrâz* ‘obraz’, *pízda* ‘pizdă; organul genital al femeii’.

VI.28. Boli, medicină populară: *bóla*, *gnoj* ‘puroi’ (vezi și II.12), *grija* ‘diaree’, *leć* ‘leac, doctorie, medicament’, *rána* ‘rană’.

VII. Cuvinte referitoare la cultură și viața spirituală

VII.29. Vorbire, sunete: *besęda* ‘cuvînt’, *glás* ‘voce, glas’.

VII.30. Stări sufletești: *vęsel’e* ‘veselie’, *vol’a* ‘voință, plăcere’.

VII.31. Abstracte: *gríja* ‘grijă’ (vezi și VI.28.), *síla* ‘silă’, ‘forță’, *páminte* ‘inteligență’, ‘judecată, minte’.

VIII. Cuvinte referitoare la relații sociale

VIII.32. Nume de rudenie: *băba* ‘babă, femeie bătrână, bunică’, *măjke* ‘mamă’, *nevêsta* ‘soția’, ‘noră’, ‘cumnată’, ‘mireasă’, *udovet* ‘văduv’.

VIII.33. Terminologie social-politică, administrativ juridică: *dâr* ‘dar, cadou’, *sândet* ‘judecător’, *slújba* ‘slujbă, servici’.

VIII.34. Stare socială: *gospodâr* ‘gazdă, stăpîn (al casei)’, *slúga* ‘slugă’.

VIII.35. Terminologie militară: *prășt'e* ‘praștie’, *săbl'a* ‘sabie’.

VIII.36. Terminologie religioasă: *duh* ‘spirit, duh’, ‘spirit malefic’, *râj* ‘rai, paradis’, *vêra* ‘credință’, ‘lege’.

B. ADJECTIVE

bogât ‘bogat’, ‘gustos (despre bucate)’, *drâg* ‘drag, iubit’, ‘scump, opusul lui *ieftin*’, *go(l)* ‘gol, dezbrăcat’, *grumb* ‘urît’, *lăcom*, *l'ut* ‘iute, picant, care produce gust înțepător’, ‘înverșunat, mînios’, *mîrșav* ‘slab’, *slâb* ‘slab’, ‘rău’ *tâmp* ‘neascuțit, bont, tocit’, *vêse(l)* ‘vesel’, *čúda* ‘mult’.

C. VERBE

cârpí, *cîrpej*, *cladí*, ‘a clădi, a așeza lucruri (de același fel) unul peste altul, pentru a forma o grămadă’, *cosí*, *čudí* ‘a se mira’, *daruí* ‘a dărui’, *dobândí*, ‘a dobîndi, a obține, a cîștiga’, ‘a învinge’, ‘a întrece’, *goní*, ‘a goni, a mîna’, ‘a alunga’, (despre animale) ‘a se împerechea’, *hraní* ‘a hrăni, a nutri’, ‘a păstra, a pune de-o parte’, ‘a îngriji’, *izbí* ‘a izbi, a lovi’, *loví* ‘a vîna’, ‘a pescui’, ‘a lovi’, ‘a alerga, a goni’, *l'ubí* ‘a iubi’, *mijej* ‘a clipi din ochi’, ‘a fulgera’, *mlatí* ‘a îmblăti, a bate cerealele, plantele cu păstăi etc. (cu îmblăciul) pentru a scoate semințele’, *munčí* ‘a (se) munci, a (se) trudi, a (se) obosi’, *narunčí* ‘a comanda’, *nerînčí* ‘a încredința’, *odlînčí* ‘a separa, a decide’, *odsîndí* ‘a condamna, a osîndi; a judeca, a pronunța o sentință’, *oparı* ‘a opări’, *osândí* ‘a osîndi, a pedepsi’, ‘a condamna’, *palí* ‘a arde’ (focul), ‘a arde’ (soarele), *pazí* ‘a observa, a supraveghea cu atenție’, *platí* ‘a plăti, a achita’, *pletí* ‘a împleti’ (părul), ‘a croșeta, a tricota’, ‘a țese’ (despre viermii de mătase), *pliví* ‘a plivi, a curăți terenul de buruieni’, *pomuntí* ‘a înnebuni’, *poríní* ‘a împinge, a deplasa, a face să se deplaseze’, *posîndí* ‘a împrumuta’, *potínjí* ‘a se plînge, a se lamenta’, *poticní* ‘a cădea jos’, *prají* ‘a prăji, a frige’, *primí* ‘a primi’, *propadí* ‘a consuma’, ‘a cădea, a se prăbuși’, ‘a eșua’, *raní* ‘a răni, a provoca rană’, *razbí/ rezbí*, ‘a se sparge, a se sfărîma’, *respí* ‘a risipi’, ‘a răsfire’, *sadí* ‘a sădi, a planta’, *sândí* ‘a judeca’, *scărbí* ‘a purta grijă, a se îngrijora’, ‘a fi preocupat, a se ocupa’, *scobí* ‘a smulge, a întinde’, ‘a scărmana’, ‘a jumuli’, *scoborí* ‘a coborî’, *sfadí se* ‘a se certa’. *silí* ‘a sili’, ‘a (se) grăbi’, ‘a (se) căzni’, *slují* ‘a sluji (la cineva)’, ‘a se băga slugă’, *spraví* ‘a isprăvi, a termina’, ‘a ascunde’, ‘a (se) pregăti’, *tâmpí* ‘a se toci, a deveni bont’ și *zătâmpí* ‘a se toci’, *tânjí* ‘a pîrî, a reclama’, ‘a se plînge, a se lamenta’, *tôctí* ‘a toci, a face sau a deveni mai puțin ascuțit, mai puțin tăios’, *tôctí/ tučí* ‘a turna’, ‘a lăsa să curgă un lichid’, ‘a turna un lichid’, *trebe/ treba* ‘a trebui’, *topí* ‘a topi (slănină)’, ‘a face untură’, ‘a se topi’ (despre zăpadă), *vărtí* ‘a (se) învîrti’, ‘a (se) mișca în cerc, a (se) roti, a (se) răsuci’, *veselí* ‘a se veseli’, *zdrobí* ‘a

zdrobi', 'a face bucățele, a tăia mărunț', *zidęj* 'a zidi, a construi', *zmuntí (se)* 'a (se) ameți', 'a tulbura' (un lichid), *zrinți* 'a preda'.

Abrevieri

adj. = adjectiv;
adv. = adverb;
alb. = albanez(ă);
ar. = aromân(ă);
art. = articulat;
augm. = augmentativ;
bg. = bulgar(ă);
B = Bîrdo;
C = Costîrcean;
cf. = confer;
cr. = croat(ă);
dial. = dialectal;
dr. = dacoromân(ă);
fig. = figurat;
Gb = Grobnic;
Gd = Gradine;
germ. = german(ă);
gr., grec. = grecesc;
h. = hartă;
i.e. = indo-european(ă);
ir. = istroromân(ă);
it., ital. = italian(ă);
loc. = locuțiune;
J = Jesenovik (vezi Sc)/Jeiăn;
K = Costîrcean;
L = Letai;
lat. = latin(ă);
M = Miheli;
maced. = macedonean(ă);
mbg. = mediobulgar(ă);
megl. = meglenoromân(ă);
MN = material necartografiat;
N = Noselo;
ngr. = neogrec, neogreacă;
p. = pagina;
p. ext. = prin extensie;
p. restr. = prin restrîngere;
pl. = plural;
reg. = regional;
rom. = român(esc);

r.c. și rom. com. = româna comună;
S = Sușnievița;
Sc = Sucodru;
s.f. = substantiv feminin;
s.m. = substantiv masculin;
s.n. = substantiv neutru;
s.v. = sub voce;
scr. = sîrbocroat(ă);
sg. = singular;
sin. = sinonim;
sl. = slav(ă);
sl. com. = slav(ă) comun(ă);
slov. = sloven(ă);
Š = Sușnievița;
Šk = Șcabici
T = Tărkovți;
V. = vezi;
v. sl. = vechi slav;
var. = variantă;
vol. = volum;
Z = Zancovți;
Ž = Jaiăn;

Surse de material

Sigle și abrevieri bibliografice

ALI = *Atlante linguistico italiano*. Centro di ricerca dell'Università degli Studi di Torino. Opera promossa dalla Società Filologica Friulana „G. I. Ascoli”, diretta da M. G. Bartoli, G. Vidossi, B.A. Terracini, G. Bonfante, C. Grassi, A. Genre, L. Massobrio. Sub egida: Istituto dell' Atlante Linguistico Italiano, au apărut începînd din 1995 pînă în prezent 8 volume. Materialul din localitățile istroromâne (Valdarsa, Briani și Seiane) au fost culese de U. Pellis¹⁸.

ALIr = Goran Filipi, *Istrorumunjski lingvistički atlas. Atlasul lingvistic istroromân. Atlante linguistico istrorumeno*, Pula, 2002.

ALR I/I = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea I, de Sever Pop, vol. I: *Părțile corpului omenesc și boalele lui*, Cluj, 1938.

¹⁸ Materialul ALI, în cea mai mare parte, nu l-am consultat direct, ci printr-o copie care se află la Institutul de Filologie Romanică al Universității din Udine împreună cu întregul material strîns din Istria. Rezultatele anchetei lui Ugo Pellis, însoțite de unele comentarii au fost publicate de Wolfgang Dahmen și Johannes Kramer în două numere din „Balkan-Archiv. Neue Folge”: *Le inchieste istro-rumene di Ugo Pellis*. Parte prima: Questioni 1–1512, în „Balkan Archiv. Neue Folge”, 13, 1988, p. 209–281; Parte secunda: Questioni 1513–3338, în „Balkan Archiv. Neue Folge”, 16, 1991, p. 107–137. În notițele noastre avem materialul copiat pînă la întrebarea 6609 din chestionarul ALI.

ALR I/II = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea I, de Sever Pop, vol. II: *Familia, nașterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*, Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1942.

ALR II = *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea a II-a (ALR II), vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (și termeni înrudiți)*. B. *Familia, nașterea, copilăria, nunta, moartea, viața religioasă, sărbători*. C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*, de Emil Petrovici, Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1940.

ALR II Supl. = *Atlasul lingvistic român*. Partea a II-a (ALR II), vol. I *Suplement. Termeni considerați obsceni*, de Emil Petrovici, Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1942.

ALRM I/I = *Micul atlas lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea I (ALRM I), vol. I: *Părțile corpului omenesc și boalele lui*, de Sever Pop, Cluj, 1938.

ALRM I/II = *Micul atlas lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea I (ALRM I), vol. II: *Familia, nașterea, botezul, copilăria, nunta, moartea*, de Sever Pop, Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1942.

ALRM II = *Micul atlas lingvistic român*, publicat de Muzeul Limbii Române din Cluj sub conducerea lui Sextil Pușcariu. Partea a II-a (ALRM II), vol. I: A. *Corpul omenesc, boale (și termeni înrudiți)*. B. *Familia, nașterea, copilăria, nunta, moartea, viața religioasă, sărbători*. C. *Casa, acareturile, curtea, focul, mobilierul, vase, scule*, de Emil Petrovici, Sibiu, Muzeul Limbii Române, Leipzig, Otto Harrassowitz, 1940.

ALR s.n I = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. I: A. *Agricultură*. B. *Morărit*. C. *Grădinărit*. D. *Pomărit*. E. *Viticultură*. F. *Cinsepă*. G. *Albinărit*, [București], EA, 1956.

ALR s.n. II = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. II: A. *Creșterea vitelor*. B. *Carul, căruța, sania*. C. *Păsări de curte*. D. *Păstorit*. E. *Lina, torsul, țesutul*. F. *Meserii*. G. *Pădurărit*, [București], EA, 1956.

ALR s.n. III = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. III: A. *Plante*. B. *Cîinele, pisica*. C. *Animale sălbatice*. D. *Păsări sălbatice*. E. *Vînătoare*. F. *Tîritoare, amfibii*. G. *Pescuit*. H. *Insecte*. I. *Timpul*. J. *Configurația terenului*. K. *Ape, umiditate, navigație*. L. *Comunicații*. M. *Națiuni, categorii sociale, administrație*, [București], EA, 1961.

ALR s.n. IV = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. IV: A. *Școala*. B. *Armata*. C. *Conflicte, justiție*. D. *Bani, comerț*. E. *Măsuri, greutăți*. F. *Bucătărie, mâncăruri, băuturi, alimente, coloniale*. G. *Tutun*. H. *Îmbrăcăminte, încălțăminte, farduri, podoabe, lucru de mînă*. I. *Culori*. J. *Spălat, călcat, igienă*, [București], EA, 1965.

ALR s.n. V = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. V: A. *Fire, caracter, sentimente*. B. *Petrecheri, distracții*. C. *Muzică*. D. *Jocuri de copii*. E. *Salutul*. F. *Varia*. G. *Nume de persoană*. H. *Superstiții*, [București], EA, 1966.

ALR s.n. VI = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. VI: A. *Substantiv*. B. *Articol*. C. *Adjectiv*. D. *Pronume*. E. *Numeral*. F. *Adverb*. G. *Prepoziție*. H. *Conjuncție*, [București], EA, 1969.

ALR s.n. VII = *Atlasul lingvistic român. Serie nouă*, vol. VII: *Verbul*, [București], EA, 1972.

Bartoli, *Liste* = Listele lui Bartoli (*apud* Pușcariu SI III, p. 97-141).

Bartoli, *Publicazioni* = M. Bartoli, *Publicazioni recenti di filologia rumena*, Torino, Loescher, 1901 (*apud* Pușcariu SI III, p. 79-80).

Byhan¹⁹ = Arthur Byhan, *Istrorumänisches Glossar*, în „Sechster Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig”, herausgegeben von dem Leiter des Instituts Prof. Dr. Gustav Weigand, Leipzig, 1899, p. 175–396.

Cantemir = Traian Cantemir, *Texte istroromâne*, București, Editura Academiei, 1959.

Capidan, *Aromânii* = Th. Capidan, *Aromânii. Dialectul aromân. Studiu lingvistic*, București, 1932.

Capidan, *Megl. III* = Th. Capidan, *Meglenoromânii. III. Dicționar meglenoromân*, București, [fa].

Dianich = Antonio Dianich, *Vocabolario istroromeno – italiano. La varietà istroromena di Briani (Bërščina)*, Pisa, Edizioni ETS, 2011.

Frățilă, STD = Vasile Frățilă, *Studii de toponimie și dialectologie*, Timișoara, Ed. Excelsior Art, 2002.

Frățilă, *Terminologia* = Vasile Frățilă, *Terminologia corpului omenesc în dialectul istroromân*, în *idem* SDT, p. 211-312.

Glavina, *Calindaru* = Andrei Glavina, Const. Diculescu, *Calindaru lu Rumeri din Istrie*, cu figure, lucrat pîrvea votea de Andrei Galvina și Const. Diculescu. Anu 1905, București (*apud* Pușcariu SI III, p. 238-247, vezi și Popovici II 127).

Glavina III = Glosar româno-istroromân, după materialul cules de A. Glavina (*apud* Pușcariu SI III, p. 176-199).

Glavina IV = *Glosar istroromân-dacoromân trimis din Jeiăni de A. Glavina lui A. Viciu* (*apud* Pușcariu SI III, p. 200-211).

Glavina V = *Texte din Jeiăni trimise de A. Glavina lui A. Viciu, în 1904* (*apud* Pușcariu SI III, p. 211-235).

Kovačec, R. = August Kovačec, *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i tekstovima)*, Pula, 1998.

Maiorescu = Ioan Maiorescu, *Itinerar în Istria și Vocabular istriano-român*, ediția a II-a publicată de Titu Maiorescu, București, Editura Librăriei Socec, 1900.

MALGI = Radu Flora, *Micul atlas lingvistic al graiurilor istroromâne (MALGI)*, Ediție îngrijită de Bogdan Marinescu, București, EAR, 2003.

Morariu, *De-ale cirebirilor I* = Leca Morariu, *De-ale cirebirilor, I Texte din Susnevița*, (extras din „Codrul Cosminului”, VI, 1929, Buletinul Institutului de Istorie și Limbă de la Universitatea din Cernăuți), Cernăuți, Institutul de Arte Grafice și Editura Glasul Bucovinei, 1929.

Morariu, *Lu frați noștri* = Leca Morariu, *Lu frați noștri. Libru lu rumeri din Istrie. Cartea românilor din Istria. Il libro degli rumeni Istriani*, Suceava, Editura Revistei „Făt-Frumos”, 1928.

Petrovici-Neiescu = E. Petrovici, P. Neiescu, *Persistența insulelor lingvistice. Constatări făcute cu prilejul unor noi anchete dialectale la istroromâni, meglenoromâni și aromâni*, în CL, IX, 1964, nr. 2, p. 187-214.

Popovici I-II = Iosif Popovici, *Dialectele române (Rumaenische Dialekte)*, IX *Dialectele române din Istria, I (Referințele sociale și gramatica)*, Halle a. d. S., Editura Autorului, 1914; II (*Texte și glosar*), Halle a. d. Saale, Editura Autorului, 1909.

¹⁹ Abrevierile folosite în trimiterile pe care le face Byhan nu au fost explicate în lista noastră de abrevieri, ele regăsindu-se în volumul acestuia, *Istrorumänisches Glossar (supra)*.

Pușcariu SI I-III = Sextil Pușcariu, *Studii istroromâne*, în colaborare cu M. Bartoli, A. Belulovici și A. Byhan, I. *Texte*, în „Analele Academiei Române”. Seria a II-a: Memoriile Secțiunii Literare, XXVIII (1905-1906), București, 1906, p. 117-182; II. *Introducere – Gramatică – Caracterizarea dialectului istroromân*, București, 1926; III. *Bibliografie critică – Listele lui Bartoli – Texte inedite – Note – Glosare*, București, Cultura Națională, 1929.

Sârbu-Frățilă = Richard Sârbu, Vasile Frățilă, *Dialectul istroromân. Texte și glosar*, Timișoara, Editura Amarcord, 1998.

Bibliografie

Arvinte 1969 = Vasile Arvinte, *Limita de vest a teritoriului romanizat de la baza limbii române*, în ALIL XX (1969), p. 5-18.

Arvinte 2006 = Idem, *ibidem*, în *Studii de istorie a limbii române*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2006, p. 52-62.

Atanasov 2002 = Petar Atanasov, *Meglenoromâna astăzi*, București, Editura Academiei, 2002.

Bărbulescu 1929 = Ilie Bărbulescu, *Individualitatea limbii române și elementele slave vechi*, București, 1929.

Capidan 1925 = Th. Capidan, *Elementul slav în dialectul aromân*, București, 1925.

DDA = Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân, general și etimologic*, ed. a II-a, București, Editura Academiei, 1974.

Densusianu 1961 = Ovid Densusianu, *Istoria limbii române, I, Originile*, București, Editura Științifică (ediție îngrijită de J. Byck).

Frățilă 2005 = Vasile Frățilă, *Graiul de pe valea Târnavelor*, Blaj, Editura Astra, 2005.

Frățilă 2009 = Vasile Frățilă, *L'influenza slava sul romeno e l'influenza romana sulle lingue slave*, în *Studi e ricerche in ricordo di Teresa Ferro. 2.* (a cura di Gianpaolo Borghello, Daniela Lombardi, Daniele Pantaleoni), Udine, Editura Universitaria Udinese, 2009, p. 191-205.

Ilea-Pamfil 1978 = Viorica Ilea-Pamfil, *Influența slavă*, în *Istoria limbii române* (coordonator Florica Dimitrescu), București, Editura Didactică și Pedagogică, 1978, p. 89-98.

Ivănescu 1980 = G. Ivănescu, *Istoria limbii române*, Iași, Editura Junimea, 1980.

Miclăuș 2004-2005 = Lucian Miclăuș, *Criterii de delimitare a elementelor slave vechi de cele croate și slovene din istroromână*, în AUT, XLII-XLIII, 2004-2005, p. 225-240.

Mihăilă 1960 = G. Mihăilă, *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română*, București, Editura Academiei, 1960.

Mihăilă 1973 = G. Mihăilă, *Studii de lexicologie și istorie a lingvisticii românești*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1973.

Mihăilă 1980 = G. Mihăilă, *Împrumuturi vechi sud-slave comune dacoromânei și istroromânei*, SCL, XXXI, 1980, nr. 4, p. 431-434.

Mihăilă 1982 = G. Mihăilă, *Aspecte teoretice și istorice ale studierii raporturilor lingvistice vechi slavo-române*, în SCL, XXX, 1982, nr. 1, p. 57-66.

Mihăilă 1983 = G. Mihăilă, *Împrumuturi sud-slave în româna comună*, în SCL, XXXIV, 1983, nr. 1, p. 43-53.

Miklosich, *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, emendatum auctum, Vindobonae, 1862-1865.

Pătruț 1969 = Ioan Pătruț, *Despre vechimea relațiilor slavo-române*, în „Cercetări de lingvistică”, XIV (1969), p. 23-29.

In Memoriam VASILE ARVINTE

Pătruț 1974 = Ioan Pătruț, *Studii de limba română și slavistică*, Cluj, Editura Dacia, 1974, p. 101-123.

Petrovici 1943 = Emil Petrovici, *Daco-slava*, în „Dacoromania”, X, partea a II-a, 1943, p. 233-277.

Petrovici 1967 = Emil Petrovici, *Elementele sud-slave orientale ale istroromânei și problema teritoriului de formare a limbii române*, în „Cercetări de lingvistică”, XII (1967), nr. 1, p. 11-19.

Pușcariu 1940 = Sextil Pușcariu, *Limba română. I. Privire generală*, București, Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II”, 1940.

Rosetti, ILR = Al. Rosetti, *Istoria limbii române de la origini până în secolul al XVIII-lea*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978, II. *Limbile slave meridionale* (sec. VI-XII), p. 293-353.

Scărlătoiu 1980 = Elena Scărlătoiu, *Relații lingvistice ale aromânilor cu slavii de sud*, București, Editura Litera, 1980.

Scărlătoiu 1985-1990 = Elena Scărlătoiu, *Împrumuturi vechi sud-slave în dialectul meglenoromân*, în mai multe numere în „Romanoslavica”, nr. 23, 24, 27, 28.

Scărlătoiu 1989 = Elena Scărlătoiu, *Istroromânii și istroromâna. Relații lingvistice cu slavii de sud*, București, Editura Staff, 1998.

Skok 1972 = Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika, II, K-poni¹*, Zagreb, 1972.